

ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΩΡ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ, Δ. Θ., Π. Ν.
ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

«ΜΙΜΗΣΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΡΩ ΤΗΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ,
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΠΙΒΑΛΛΟΝ Τῆ ΕΚΑΣΤΟΥ ΚΛΗΣΕΙ»

Α'. Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΤΟΥ
ΚΟΙΝΟΒΙΟΥ

Ἡ ποιμαντικὴ τῆς κατὰ Χριστὸν πολιτείας τῶν μοναχῶν προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου ὡς κατ' ἐξοχὴν Χριστοκεντρικὴ. Πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ μέθοδοι τῆς ποιμαντικῆς τοῦ κοινοβίου ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ποιμένου καθοδήγησιν τοῦ ποιμαινομένου πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν.

Ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν, τὸ κέντρον καὶ τὸν ἐσχατὸν σκοπὸν τῆς τε κατὰ Χριστὸν πολιτείας τῶν μοναχῶν καὶ τῆς διεπούσης ταύτην ποιμαντικῆς. Ἡ μεγίστης σπουδαιότητος ἀλήθεια αὕτη διατυποῦται λίαν εὐστόχως εἰς τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμματικὸν χωρίον τῶν «Ἀσκητικῶν» τοῦ Μ. Βασιλείου. «Εἰ γὰρ οὗτος ὅρος Χριστιανισμοῦ, μίμησις Χριστοῦ ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως, κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῆ ἐκάστου κλήσει, οἱ τὴν ὁδηγίαν τῶν πολλῶν πεπιστευμένοι τοὺς ἔτι ἀσθενεστέρους διὰ τῆς ἑαυτῶν μεσιτείας προβιβάζειν ὀφείλουσι τῆ τοῦ Χριστοῦ ἐξομοίωσει κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον λέγοντα· Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ»¹. Ὁ ποιμὴν δηλονότι δεῖν νὰ καθοδηγῇ τὸν ποιμαινόμενον πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν πρὸς Αὐτὸν ὁμοίωσιν, καθόσον βεβαίως εἶναι τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις δυνατόν, κυρίως διὰ τῆς προβολῆς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ παραδείγματος. Ἡ οἰκείωσις τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μόνον διὰ τῆς μιμήσεως τοῦ Θεοῦ ὑποδείγματος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπέβλεπεν ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου. «Πᾶσα πρᾶξις καὶ πᾶς λόγος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κανὼν ἐστὶν εὐσεβείας· τε καὶ ἀρε-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 323 (322) τοῦ προηγουμένου τεύχους.

1. Ὅροι κατὰ πλάτος, μγ' 1028 BC.

2. Ἀσκητικὰ Διατάξεις, Κεφ. α' 1325 AB.

τῆς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐνηθρώπησεν, ὡς ἐν εἰκόνι διαγράφων ἡμῖν εὐσέβειάν τε καὶ ἀρετὴν, ἵνα κατὰ δύναμιν ἕκαστος καὶ ἕκαστη ὄρωντες ζηλώσωμεν τὸ ἀρχέτυπον. Διὰ γὰρ τοῦτο φορεῖ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ τὴν πολιτείαν ὡς οἶον τε μιμησώμεθα»².

Ἄλλ' ἡ μίμησις αὕτη δέον νὰ μὴ περιορίζεται εἰς προσπάθειαν ἐξωτερικῆς ἀπλῶς συμμορφώσεως πρὸς τὸ θεῖον Ἀρχέτυπον. Ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ συμμετάσχη, νὰ καταστήσῃ προσωπικὸν βίωμα, τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἡ τραγικότης τοῦ ὁποῖου κορυφοῦται εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Ἡ μίμησις τοῦ Χριστοῦ καὶ δὴ ἡ βίωσις τοῦ σταυρικοῦ Του πάθους συνιστᾷ τὴν μοναδικὴν ὁδὸν τῆς ἰάσεως ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἀσθενειῶν, τῆς πνευματικῆς τελειώσεως καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως τοῦ πιστοῦ.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἔννοιαν τῆς ποιμαντικῆς τοῦ Μ. Βασιλείου, δι' ἧς ἀποσκοπεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ποιμένος καθοδήγησις τοῦ μοναχοῦ πρὸς κατανόησιν τοῦ βαθυτέρου νοήματος τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ οἰκείωσιν αὐτοῦ κυρίως διὰ τῆς βιώσεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους. Ἡ ὑπὸ τοῦ ποιμένος καθοδήγησις τοῦ μοναχοῦ, θεμελιουμένη ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου: «Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι»³, οὔτινες καὶ ἀποτελοῦν, ὡς εἶδομεν, τὸ θεμέλιον καὶ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς μοναχικῆς πολιτείας, περιλαμβάνει τρία στάδια: τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν ἄρσιν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἰησοῦ⁴.

Β' «ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ ΟΜΟΙΩΣΕΩΣ»

Ἡ ὑπὸ τοῦ ποιμένος καθοδήγησις τοῦ μοναχοῦ πρὸς τὴν τελείαν αὐταπάρνησιν⁵, τὴν ἀπάρνησιν δηλονότι καὶ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας διαστραφέντος Ἐγώ, συνιστᾷ οὐ μόνον τὸ πρῶτον στάδιον τῆς βιώσεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν. Τῷ ὄντι ἡ ἀποταγή, ἥτις, ὡς εἶδομεν, εἶναι οὐσιωδестаτή ἀρχὴ τοῦ μοναχικοῦ ιδεώδους, εὐρίσκει, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, τὴν ἀποκορύφωσιν τῆς ἀκριβῶς εἰς τὴν, οὕτως εἰπεῖν, εἰσαγωγὴν τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ στάδιον τῆς συμμορφώσεως ἐν ἑαυτῷ τοῦ Χριστοῦ. «Καὶ τὸ μέγιστον, ἀρχὴ (δηλ. ἡ ἀποταγή) τῆς πρὸς Χριστὸν ὁμοιώσεως, ὅς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, ἦν εἰ μὴ κατορθώσαιμεν, ἀδύνατον ἡμᾶς τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ πολιτείας ἐφάψασθαι»⁶.

Διὰ τῆς ἀποταγῆς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ μάλιστα δὲ τῆς

3. Ματθ. ιστ' 24.

4. Πρβλ. "Οροι κατ' ἐπιτομήν, β' 1081C/1084A.

5. Πρβλ. E. F. M o r i s o n. St Basil and his Rule, Oxford 1912, σελ. 31-38.

6. "Οροι κατὰ πλάτος, η' 940C

αὐταπαρνήσεως, μιμείται ὁ μοναχὸς αὐτὸν τὸν Κύριον, ὁ Ὅποιος ἀπεγυμνώθη τῆς ἀρρήτου καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαινούσης θείας Αὐτοῦ δόξης καὶ μακαριότητος καὶ περιεβλήθη τὴν ἀνθρωπίνην πτωχείαν καὶ ἀσθένειαν. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐξαίρει τὴν ἐν προκειμένῳ ἀποστολὴν τοῦ Ποιμένου, ὁ ὁποῖος δέον νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ ἐμβάθυνσιν καὶ βίωσιν τῆς θυσίας ταύτης τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὡς αὕτη περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· «καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰωάννου διηγησαμένου πρότερον τὴν δόξαν τοῦ Λόγου καὶ ἐπαγαγόντος τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐν τῷ εἰπεῖν, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας (Ἰωάν. α'. 14) καὶ τοῦ Ἀποστόλου γράψαντος, ὅτι, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχῆματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἐαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. (Φιλιπ. β', 6-8)»⁷. Ἐμπνεόμενος ἐκ τῆς μεγαλειώδους ταύτης θυσίας τοῦ Δευτέρου Προσώπου τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ μοναχὸς εὐρίσκει τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις διὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν μίμησιν τῆς θυσίας Αὐτοῦ, μάλιστα δὲ διὰ τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας διαφθαρέντος παλαιοῦ ἀνθρώπου, τοῦ χωρίζοντος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διότι «τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ἔχθρα εἰς Θεόν»⁸. Ἡ ὑπὸ τοῦ πιστοῦ αὐταπαρνήσις οὐδὲν ἕτερον εἶναι εἰ μὴ ἡ πλήρης εὐγνωμοσύνης ἀπάντησις εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου. Δι' αὐτῆς ὁ πιστὸς προσφέρει δόλοκληρον τὴν ὑπόστασιν του εἰς τὸν βωμὸν τῆς Θείας Δικαιοσύνης καὶ τῆς Θείας ἀγάπης καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθείσης διὰ τῆς ἀμαρτίας προσβολῆς κατὰ τῆς Θείας ἀθεντίας. «Ὡστε ἡ μὲν τελεία ἀποταγὴ ἔστιν ἐν τῷ τὸ ἀπροσπαθέως κατορθῶσαι καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποκριμα τοῦ θανάτου ἔχειν καὶ μὴ ἐφ' ἐαυτῷ πεποιθέναι»⁹. Ἔτι πλέον! Διὰ τῆς ἀποταγῆς προπαρασκευάζεται ὁ πιστὸς διὰ νὰ ἀποδεχθῇ καὶ βιώσῃ τελείως τὸ θεῖον θέλημα· «καὶ πᾶσαν οἴησιν συνέσεως ἀποβαλὼν, μὴ πρότερον τι τῶν ἰδίων λογισμῶν ὡς ἀγαθὸν ἐγκρίνη, μήτε μὴν λογισθαί τι τὴν ἀρχὴν, πρὶν ἂν ὑπ' αὐτῆς τοῦ Κυρίου τῆς ἐντολῆς συνεθισθῇ πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἐνθυμήσει, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος. Πεποιθήσιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· οὐχ ὅτι ἀφ' ἐαυτῶν ἱκανοὶ ἔσμεν λογισασθαί τι ὡς ἐξ ἐαυτῶν· ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ»¹⁰.

7. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ροβ' 1196 BC.

8. Μ. Βασίλειου, Περὶ κριμάτων Θεοῦ, M.P.G. 31,660 B.

9. Ὅροι κατὰ πλάτος, η' 936 C.

10. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, σοδ' 1272C/1273A.

Ἡ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ αὐταπαρνήσις ἀποτελεῖ τὴν ἀπαρχὴν βαθυτάτης δι-
 εισόδου εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς θείας Δικαιοσύνης καὶ Ἀγάπης, δι' ἧς, ὡς εἴ-
 δομεν, ἀποκαθίσταται ἡ διαταραχθεῖσα ἄρμονία εἰς τὰς σχέσεις τοῦ πιστοῦ
 μετὰ τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως, ἥτις συνιστᾷ τὴν τοῦτ'
 αὐτὸ προϋπόθεσιν τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἰησοῦ, ὁ μοναχὸς ἀποδεικνύει κατὰ
 τρόπον σπουδαῖον τὴν ἀπόφασίν του νὰ θέσῃ ὡς κέντρον τοῦ βίου του τὸν Χρι-
 στὸν, τῆς ἀποταγῆς συνιστώσεως, ὡς εἶδομεν, τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς Αὐτὸν ὁμοι-
 ὴσεως.

Ἡ ἐμπέδωσις ὑπὸ τοῦ ποιμένος τῆς πεποιθήσεως παρὰ τῶ ποιμαιο-
 μένω περὶ τοῦ ἀπολύτως ἐπιβεβλημένου τῆς «ἀποταγῆς», πρὸς μίμησιν καὶ
 ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Χριστόν, συνιστᾷ πρωταρχικῆς σπουδαιότητος ἀντικείμενον
 τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος. Διότι μόνον ἐὰν ὁ ποιμαινόμενος κατανοήσῃ τὴν
 ἀναγκαιότητα καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς αὐταπαρνήσεως, μόνον τότε εἶναι
 δυνατὸν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς μεγίστας θυσίας, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἐπίτευξις
 ταύτης, δεδομένου, ὅτι δὲν ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο ἡ ἀπόφασις τοῦ πιστοῦ, ἀλλ' ἐπι-
 βάλλεται ἡ ἐν συνεχείᾳ ἄρσις καὶ τοῦ σταυροῦ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου
 «ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ».

Γ'. «ΣΥΣΤΑΥΡΩΘΗΤΙ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ».

Τὴν αὐταπαρνήσιν, ἥτις, ὡς εἶδομεν, εἶναι τὸ πρῶτον στάδιον τῆς βιώ-
 σεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους, δέον νὰ ἐπακαλουθήσῃ ἡ ἄρσις ὑπὸ τοῦ πιστοῦ
 τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου. «Νεκρώθητι τῇ ἁμαρτίᾳ, συσταυρώθητι τῷ Χριστῷ»¹¹
 εἶναι ἡ ἐν προκειμένω προτροπὴ τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἡ συσταύρωσις μετὰ τοῦ
 Χριστοῦ διὰ τῆς ἀπαρνήσεως τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς
 σαρκὸς εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως καὶ
 ἀνακαινίσεως. «Διὰ γὰρ τοῦ ἀποθανεῖν τῇ σαρκὶ περιγίνεται ἡμῖν τὸ γεννη-
 θῆναι τῷ πνεύματι, καθὰ φησὶ καὶ ὁ Κύριος. Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω.
 Ἀποθάνωμεν οὖν, ἵνα ζήσωμεν. Ἀποκτείνωμεν τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, τὸ
 μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος
 ἰσχυρὸν ἡμῖν ἐγγένηται... Συνταφώμεν τῷ Χριστῷ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι»¹².
 Τὸ πρόβλημα τῆς συσταύρωσεως μετὰ τοῦ Χριστοῦ, μέγα καὶ μυστηριώδες,
 ἀπασχολεῖ τὰ μέγιστα τὸν Μ. Βασίλειον ἐν τῇ ἀσκητικῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ.
 Οὕτω ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐρώτησιν τῶν μοναχῶν: «Πῶς τὸν θάνατόν τις τοῦ Κυ-
 ρίου καταγγέλλει» ἀναφέρεται εἰς τοὺς λόγους Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ Ἀ-
 ποστόλου Παύλου καὶ δὴ εἰς τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος πραγματοποιουμένην

11. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία γ', προτρεπτικὴ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, Μ.Ρ.Γ. 31,440 Β.

12. Αὐτόθι, 424 Β.

ἀπέκδυσιν και συσταύρωσιν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου. «Ὡς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν εἰπών. Εἴ τις ἔρχεται πρὸς μέ, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν και ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἀπόστολος παρέστησεν ὁμολογήσας τό, Ἔμοι κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὼ τῷ κόσμῳ. Ὅπερ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι προλαβόντες συνεθέμεθα. Ὅσοι γάρ, φησίν, ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν· και ἐπιφέρει ἐρμηνεύων τί ἐστι τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτισθῆναι, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· πάσης δὲ τῆς πρὸς τὸ ζῆν προσπάθειας καθαρεύοντας, ἀξίους γενέσθαι τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος· Ἀπεθάνατε γάρ, και ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ»¹³.

Πρὸς ἐπίτευξιν τῆς συσταυρώσεως ταύτης τοῦ μοναχοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὁ Ποιμὴν δέον νὰ ἐμπνεύσῃ και συνειδητοποιήσῃ εἰς τὸν ποιμαινόμενον τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου· «ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ». Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ καθ' ἡμέραν ἀγῶνος και τῆς θυσίας, οὗς καλεῖται νὰ ἀναλάβῃ ὁ μοναχὸς πρὸς μίμησιν και ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Χριστόν. Ἀποτελεῖ αὐταπάτην και πλάνην βαρυτάτην ἡ τυχὸν θεώρησις τῆς μοναχικῆς ἀσκήσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως, ὡς ἀγῶνος ἡσσονος προσπάθειας· «οὐ γὰρ πρόφασιν ἀργίας, οὐδὲ ἀποφυγὴν πόνου τὸν τῆς εὐσεβείας σκοπὸν ἡγεῖσθαι χρή, ἀλλὰ ὑπόθεσιν ἀθλήσεως και πόνων περισσοτέρων και ὑπομονῆς τῆς ἐν θλίψεσιν»¹⁴. Ἐὰν διὰ τὴν ἐπίτευξιν οἰοῦδηποτε ἐγκοσμίου ἀγαθοῦ ἀπαιτεῖται ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καταβολὴ προσπάθειῶν και κόπων, πολλῶν μᾶλλον ἀπαιτοῦνται οὗτοι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ, ἥτοι τῆς διὰ τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν εἰσόδου εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν¹⁵. «Τίς καθεδῶν, ἐρωτᾷ δικαίως ὁ Μ. Βασιλεῖος, τρόπαιον ἔστησε; Τίς τρωπῶν και καταυλούμενος τοῖς τῆς καρτερίας στεφάνοις κατεκοσμήθη; Οὐδεὶς μὴ δραμῶν ἀνεῖλετο βραβεῖον. Πόνου γεννώσι δόξαν, κάματα προξενούσι στεφάνους. Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν

13. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, σλδ' 1240 AB.

14. Ὅροι κατὰ πλάτος, λψ' 1009 C.

15. Πρβλ. Μ. Β α σ ι λ ε ι ο υ, Λόγος ἀσκητικὸς και παραινεσις περὶ ἀποταγῆς βίου και τελειώσεως πνευματικῆς, Μ.Ρ.Γ. 31,645C/648A «Βιαστῶν γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν και βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν. Εὐαγγελικὸς ὁ λόγος. Βίαν ἐκάλεσε τὴν τοῦ σώματος καταπόνησιν, ἣν ὑπομένουσιν ἐκουσίως οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ ἐν τῇ ἀρνήσει τῶν οἰκείων θελημάτων και τῆς ἀναπαύσεως τῆς τοῦ σώματος, φυλακὴ δὲ πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ Εἰ τοίνυν βούλει ἀρπάσαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, γενοῦ βιαστῆς ὑπόζευξόν σου τὸν αὐχένα τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας τοῦ Χριστοῦ. Σφιγξὸν τὴν ζεύγλιν περὶ τὸν τράχηλόν σου· θλιβέτω αὐτὸς τὸν σὸν αὐχένα· λεπτονον αὐτὸν τῷ πόνῳ τῶν ἀρετῶν, ἐν νηστεύσει, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν ὑποταγῇ, ἐν ἡσυχίᾳ, ἐν ψαλμωδίαις, ἐν προσευχαῖς, ἐν δάκρυσιν, ἐν χειρουργίᾳ, ἐν ὑπομονῇ πάσης θλίψεως ἐπερχομένης σοι ἐκ τε τῶν δαιμόνων και ἀνθρώπων».

τῶν οὐρανῶν, φημί καὶ γὰρ· ἀλλὰ ταύτης τῆς θλίψεως ἢ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μακαριότης ἐκδέχεται»¹⁶. Κατὰ τὴν προσπάθειαν μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὁ μοναχὸς δέον νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν πλήρη καὶ τελείαν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ταύτης καὶ ἐκ τῶν πονηρῶν εἰσέτι λογισμῶν ὡς καὶ τὴν συνεχῆ καταπολέμησιν τῶν ἀντιθέων καὶ ἀντιχρίστων δυνάμεων. «Τὸν νυμφίον μιμοῦ τὸν οὐράνιον· καθαίρει πολεμίων ἀοράτων ἐπαναστάσεις· ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις πολέμει, ἐξελάνων αὐτὰς πρῶτον μὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἵνα μηδένα κληρὸν ἔχουσιν ἐν σοί. Καθαίρει λογισμοὺς ἐπανισταμένους τῇ πίστει τοῦ Χριστοῦ· πολέμει διὰ τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας πρὸς τὸν ἀσεβῆ καὶ πονηρὸν λογισμόν. Λογισμοὺς γάρ, φησι, καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»¹⁷. Ὁ Μ. Βασίλειος καταπολεμεῖ μετὰ σφοδρότητος θεωρῶν ἐντελῶς ἀπαράδεκτον τὴν ἐρμηνείαν τινῶν, οἵτινες περιοριζόμενοι εἰς τὸ γράμμα ὠρισμένων αὐτοτελῶς ἐκλαμβανομένων χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ παρανοοῦντες καὶ διαστρέφοντες τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως ὑποστηρίζουν, ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη ἐντόνου καὶ συνεχοῦς καὶ ἰσοβίου ἀγῶνος, ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, ἵνα σωθῇ τις. «Καὶ μὴν, εἶποι τις ἄν, γέγραπται. Πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται· ὥστε ἀρκεῖ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίκλησις τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου σῶσαι τὸν ἐπικαλούμενον. Ἄλλ' ἀκούετω καὶ οὗτος τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Πᾶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; Εἰ δὲ πιστεύεις, ἄκουε τοῦ Κυρίου λέγοντος. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»¹⁸. Ὁ Μ. Βασίλειος ἐξαίρων τὸ ἀπαραίτητον καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς τελείας καὶ πλήρους βιώσεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ὑπογραμμίζει, ὅτι ὁ εὐαγγελικὸς νόμος ἐπιβάλλει τὴν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ καταβολὴν μεγαλύτερας προσπάθειας τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπιβαλλομένης. «Ὅτι ἀδύνατον καταξιωθῆναι βασιλείας οὐρανῶν τοὺς μὴ πλείονα τῆς ἐν τῷ νόμῳ, τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον δικαιοσύνην ἐπιδεικνυμένους»¹⁹, «ὅτι ὡς ὁ νόμος τὸ ἐκ μέρους, οὕτω τὸ Εὐαγγέλιον τὸ ὁλόκληρον ἐφ' ἐκάστῳ τῶν κατορθουμένων ἐπιζητεῖ»²⁰. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ διαφορὰ τοῦ Χριστιανοῦ. «Τί ἴδιον χριστιανοῦ; Τὸ περισσεύειν αὐτοῦ τὴν δικαιοσύνην ἐν παντί, πλεόν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, κατὰ τὸ μέτρον τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέ-

16. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία ιγ', προτρεπτικὴ εἰς τὸν ἅγιον βάπτισμα, Μ.Π.Γ. 31,440 Β

17. Μ. Βασιλείου, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Μ.Π.Γ. 31,621 Β

18. Προοίμιον εἰς τοὺς ἄρθρους κατὰ πλάτος, Μ.Π.Γ. 31,893 D / 896 Α.

19. Ἀρχὴ τῶν ἡθικῶν, ἄρθρον μβ' 764 Α

20. Αὐτόθι, 761 D

σεως καὶ τῆς ἄρσεως τοῦ σταυροῦ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ, ὁ Μ. Βασίλειος ἰδιαιτέρως ἐξαιρεῖ τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἐνέχουν αἱ ἀρεταὶ τῆς ἐγκρατείας, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς, ἃς καὶ καλεῖται ὁ Ποιμὴν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ποιμαινομένους.

1. «Θεοῦ μετουσίᾳ»³¹. Μεγίστην σπουδαιότητα ἐνέχει ἡ Ἐγκρατεία, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, διὰ τὴν καθόλου προσπάθειαν τοῦ μοναχοῦ πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ βίωσιν τοῦ σταυρικοῦ Αὐτοῦ Πάθους. «Ἐν ἐγκρατεία δὲ οἱ ἅγιοι πάντες ἐμαρτυρήθησαν. Καὶ πᾶσα δὲ ἡ τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων ζωὴ, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ τῇ διὰ σαρκὸς ὑπόδειγμα πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὠφελεῖ... Ἄπο ταύτης καὶ ὁ Κύριος τῆς φανερώσεως αὐτοῦ ἤρξατο»³². Δά τῆς Ἐγκρατείας καταπολεμεῖται καὶ ἐξουδετεροῦται τὸ αἴτιον τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων. «Καὶ ἡ πρώτη παρακοὴ δι' ἀκρασίας ἐνέπεσε τῷ ἀνθρώπῳ...»³³ Αὕτη τὸν Ἀδὰμ θανάτῳ παρέδωκε καὶ τῷ κόσμῳ συντέλειαν ἐπήγαγεν διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἡδονῆν»³⁴. Ἐπιστᾶ δὲ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν ἀγωνιζομένων διὰ τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν, ἐπὶ τῶν μεγίστων κινδύνων, ἃς συνεπάγεται ἡ ἐν προκειμένῳ ἀμέλεια, δεδομένου, ὅτι αὕτη εἶναι τὸ καίριον σημεῖον τῆς καθόλου Χριστιανικῆς ἀσκήσεως καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν συνεχῶν ἐπιθέσεων τοῦ πονηροῦ. «Ὁ γὰρ τὸν Ἀδὰμ τῇ τῆς βρώσεως κλοπῇ ὕφελκύσας τῆς ζωῆς, προσδοκῆσας τε καὶ Ἰησοῦν ὑποσκελίζειν, οὐκ ἐντραπήσεται πολλῷ μᾶλλον καὶ σοι κεράσαι τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν κακῶν, ἰσχυρὸν δηλητήριον τοῦτο γινώσκων»³⁵.

31. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ ΤΞΣΤ', Μ.Ρ.Γ. 32,1109C/1112 AC.

32. Ὅροι κατὰ πλάτος, ιστ' 957 C/960 AB

33. Αὐτόθι

34. Μ. Βασιλείου, Λόγος ἀσκητικός... ἐνθ' ἄν. Μ.Ρ.Γ. 31, 640 C Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁμιλία, ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός. Μ.Ρ.Γ. 31,344 CD «Ἦν ποτὲ ὁ Ἀδὰμ ἄνω, οὐ τόπω ἀλλὰ τῇ προαιρέσει, ὅτε ἄρτι ψυχωθεὶς καὶ ἀναβλέψας πρὸς οὐρανόν, περιχαρῆς τοῖς ὀρωμένοις γενόμενος, ὑπεραγαπῶν τὸν Εὐεργέτην, ζωῆς μὲν αἰωνίου ἀπόλαυσιν χριστάμενον, τρυφαῖς δὲ παραδείσου ἐπαναπαύσαντα, ἀρχὴν δὲ δόνατα κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλους αὐτὸν ποιήσαντα ὁμοδιαιτον, καὶ φωνῆς θείας ἀκροατήν· ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις ὑπερασπιζόμενος παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀπολαύων τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν, ταχὺ πάντων ἀναπλησθεὶς, καὶ οἶον ἐξυβρίσας τῷ κόρῳ, τὸ τοῖς σαρκίνοις ὀφθαλμοῖς φανὲν τερπνὸν τοῦ νοητοῦ προστίμησε κάλλους, καὶ τὴν πλησμονὴν τῆς γαστρὸς τῶν πνευματικῶν ἀπολαύσεων τιμωτέραν ἔθετο».

35. Μ. Βασιλείου, Λόγος ἀσκητικός... ἐνθ' ἄν 640 AC «Τὸ γὰρ τῆς γαστριμαργίας πάθος οὐκ ἐν πλήθει βρωμάτων τὴν ἰδίαν ἰσχύν ἐπιδείνυσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ μικρᾷ γεύσει. Εἰ τοίνυν ἐπιθυμία βραχείας τινὸς γεύσεως, ἰσχύσει σε ὑποβάλλειν τῷ τῆς γαστριμαργίας πάθει, ἀκαμάτως σε τῷ θανάτῳ παραδώσει. Ὡσπερ γὰρ φύσις τις ὕδατος πολλοῖς ὀλοκοῖς προδιαιρουμένη πάντα τὸν περὶ τοὺς ὀλοκοὺς τόπον θάλλειν παρασκευάζει. Οὕτω καὶ τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος, εἰ ἀναδοθῇ σου τῇ καρδίᾳ πάσας σου τὰς αἰσθήσεις ποτίζον, ὕλην κακίας ἐν σοὶ καταφυτεύσαν, θηρίων κατοικητήριον τὴν σὴν ψυχὴν καταστήσει. Πολλοὺς γὰρ ἐγὼ πάθεισι κρατηθέντας εἶδον ἐν ὑγείᾳ γενομένους, ἵνα δὲ ἐκ

Διὰ τῆς Ἐγκρατείας ὁ μοναχὸς καταπολεμεῖ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καὶ ἀπονειροῦται τῇ ἀμαρτίᾳ καὶ θέτει τὰς βάσεις τῶν ἀπαρχῶν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. «Ἔστιν οὖν ἡ Ἐγκράτεια ἀμαρτίας ἀναιρέσις, παθῶν ἀπαλλοτριώσεις, σώματος νέκρωσις... ζ ω ἦ ς π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ ς ἀ ρ χ ῆ»³⁶. Διὰ τῆς Ἐγκρατείας ἀποδεικνύει ὁ μοναχὸς τὴν ἀπάρνησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν ἄρσιν τοῦ σταυροῦ καὶ τὴν συσταύρωσιν μετὰ τοῦ Χριστοῦ. «Ἐγκράτεια δείκνυσι τὸν συναποθανόντα Χριστῷ καὶ νεκρώσαντα ἑαυτοῦ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς»³⁷. Εἰδικώτερον διὰ τῆς Ἐγκρατείας ἐπιτυγχάνεται: α) ἡ ἀποφυγὴ πασῶν τῶν ἀμαρτημάτων, διότι «ὅ γε μὴ ἐκθληνόμενος, μηδὲ κατακαμπτόμενος ὑπ' αὐτῆς (δηλ. τῆς ἡδονῆς), διὰ τῆς ἐγκρατείας πᾶσαν φυγὴν ἀμαρτημάτων κατάρθασεν»³⁸ καὶ β) ἡ πραγμάτωσις πλείστων ἄλλων ἀρετῶν. «Ταύτην οἶδαμεν σωφροσύνης μητέρα, ὑγείας πρόξενον, τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ καρποφορίας ἱκανῶς ὑπεξαίρουσαν τὰ ἐμπόδια»³⁹. Πράγματι ἡ Ἐγκράτεια συνυφαίνεται μετὰ πασῶν σχεδὸν τῶν ἀρετῶν, μεθ' ὧν ἀποτελεῖ ἐνότητά ἀδιάσπαστον. «Σχεδὸν γάρ, ὁ ἐπὶ πασῶν θεωροῦμεν τῶν ἐντολῶν, ὅτι ἀλλήλων ἔχονται, καὶ ἀπεσχισμένως ἄλλην ἀπ' ἄλλης κατορθοῦσθαι ἀμήχανον, τοῦτο μάλιστα περὶ τὴν ἐγκράτειαν θεωρεῖται. Ταπεινόφρων τε καὶ γάρ, ἐστὶν ὁ περὶ δόξαν ἐγκρατής· καὶ τῆς ἀκτημοσύνης τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκπληροῦ μέτρον ὁ περὶ χρήματα ἐγκρατῶς διακείμενος· καὶ ἀόργητος ὁ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐπικρατῶν καὶ γλώσση δὲ μέτρα, καὶ ὀφθαλμοὺς ὄρους, καὶ ὠσὶν ἀπεριέργον ἀκοήν ὁ ἀκριβῆς τῆς ἐγκρατείας ὀρίζει λόγος, οἷς ὁ μὴ ἐμμένων ἀκρατής καὶ ἀκόλαστος. Ὅρα ἅς πῶς περὶ μίαν ἐντολήν ταύτην αἰ πᾶσαι ὡς ἐν χορῷ ἀλλήλων ἔχονται;»⁴⁰ Ὁ σπουδαιότερος ὅμως καρπὸς τῆς Ἐγκρατείας εἶναι κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις, διότι δι' αὐτῆς περιορίζει ὁ πιστὸς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον καθιστάμενος ἀνευδής, ὑπ' οὐδενὸς πάθους σωματικοῦ καὶ οὐδενὸς ἐνόχου λογιζομένου ἐνοχλούμενος⁴¹. Ἡ Ἐγκράτεια, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, εἶναι «Θ ε ο ὕ μ ε τ ο υ σ ί α . Τ ὸ γ ἄ ρ μ ῆ φ θ ε ἰ ρ ε -

πάντων λαθοφάγου, ἢ γαστρίμαργον οὖν εἶδον, ἀλλ' ἢ ἀπορραγέντας τοῦ ἐγκρατοῦς βίου, καὶ τῷ κόσμῳ διαφθαρέντας, ἢ τοὺς ἐγκρατέσιν ἐναποκρύπτεσθαι πειρωμένους καὶ τῷ διαβόλῳ συνασπιζομένους... Ἴνα γὰρ τὸ τῆς γαστρίμαργίας πάθος σκεπάσῃ, τῷ ἐσμῷ τῶν κακῶν περιπίπτουσιν· οἷτινες τῷ μὲν σχήματι εἰσὶν ἐν τοῖς σωζομένοις, τοῖς δὲ πράγμασιν ἐν τοῖς κατακεκριμένοις»

36. Ὅροι κατὰ πλάτος, ιζ' 964 AB.

37. Αὐτόθι, ιη' 965 C

38. Αὐτόθι, ιζ' 964 B

39. Αὐτόθι, ιη' 965 C

40. Αὐτόθι, ιστ' 960 B/961 A

41. Αὐτόθι, ιστ' 961 D/964 A «Ὡστε ὁ παντὸς πάθους ἀνώτερος καὶ μηδὲνα ἐξ ἡδονῆς ἐρεθισμῶν πάσχων, ἢ καὶ προλέμενος, ἀλλ' ἐγκρατῶς καὶ ἀνευδῶς πρὸς πᾶσαν ἀπόλαυσιν βλαβεράν διακείμενος, ὁ τέλειος ἐστὶν ἐγκρατής. Ὁ δὲ τοιοῦτος δηλονότι καὶ πάσης ἀπήλλακται ἀμαρτίας».

σ θ α ι, Θεοῦ μετέχειν ἐστίν ὡσπερ τὸ φθειρῆσθαι, βίου μετουσία. Ἐγκράτεια γάρ ἐστιν σώματος ἄρνησις καὶ ὁμολογία πρὸς Θεὸν... καὶ μοι τελείως καταμανθάνοντι, ἐγκράτεια δοκεῖ ὁ Θεὸς εἶναι, ὅτι μηδενὸς ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ πάντα ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ οὐδενὸς ὀρέγεται, οὐδὲ ἔχει πάθος περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, οὐδὲ περὶ τὰ ὄτα· ἀλλὰ ἀνευδής ὢν, πλήρης δι' ὄλου ἐστίν. Ὀλίγην ἐγκράτειαν ἐὰν ἔχωμεν, καὶ τοῦ βίου μὴ ἐρασιθῶμεν, ἀλλ' αἰώνων τῶν ἀνωτέρων, ἐκεῖ εὐρεθησόμεθα, ὅπου ἀναπέμπομεν τὸν νοῦν. Δοκεῖ γὰρ ὀφθαλμὸν εἶναι τοῦτον, τὸν τὰ ἀφανῆ ἰδεῖν δυνάμενον. Καὶ γὰρ λέγεται· νοῦς ὄρα καὶ νοῦς ἀκούει. Ταῦτά σοι ὀλίγα δοκοῦντα, πολλὰ γέγραφα· ὅτι ἐκάστη λέξις, νοῦς ἐστίν· καὶ οἶδα, ὅτι ἀναγνοὺς αἰσθήσῃ»⁴².

2. «Ταπεινώσεις, Χριστοῦ μίμημα». Ἡ ταπεινοφροσύνη, θεμελιωδεδεσάτη ἀρετὴ τοῦ μοναχικοῦ ιδεώδους, συνιστᾷ ἐν τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς μιμήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως. Αὐτὸς ὁ Κύριος οὐ μόνον διεκήρυσσεν, ὅτι «πρῶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» ἀλλὰ «πολλαχοῦ καὶ πολυτρόπως καὶ ἐδίδαξε καὶ ἔδειξε»⁴³. Τῷ ὄντι τὸ καθ' ὄλου ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου εἶναι ἔργον ταπεινώσεως καὶ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὑπακοῆς.⁴⁴ Ὡς ἀνυπέβλητον παράδειγμα ταπεινοφροσύνης τοῦ Κυρίου ἀναφέρει ὁ Μ. Βασίλειος τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου νύψιν τῶν ποδῶν τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ. «Ἴδου γὰρ ὁ Κύριος δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας οὐκ ἠρέσθη τῇ ἐκ τοῦ λόγου διδασκαλίᾳ μόνον, ἀλλ' ὥστε ἀκριβῶς καὶ ἐναργῶς ἡμῖν παραδοῦναι τὸ ὑπόδειγμα τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν τῇ τελειότητι τῆς ἀγάπης, αὐτὸς περιζωσάμενος ἐνίψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν»⁴⁵. Συνεπῶς λίαν εὐστόχως ὁ Μ. Βασίλειος καθιέρωσεν ὡς κύριον καὶ οὐσιῶδες κριτήριον εἰσδοχῆς τινος εἰς τὸ κοινόβιον τὸ ταπεινὸν ἢ μὴ φρόνημα τοῦ ὑποψηφίου. «Κοινὸς δὲ ἐπὶ πάντων δοκιμασίαις τρόπος, εἰ πρὸς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην ἀνεισχυόντως διάκειται, ὡς καὶ τὰς εὐτελεστάτας δέχεσθαι τέχναις»⁴⁶. Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁ μοναχὸς καθαίρει ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, τὸ κύριον δηλονότι αἷτιον τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ θεμελιοῦ ἀκλονήτως τὴν καθόλου προσπάθειαν αὐτοῦ πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ. «Προκοπὴ γὰρ ψυχῆς, προκοπὴ ταπεινώσεως· ὑστέρησις δὲ καὶ ἀτιμία ἐξ ὑψηλοφροσύνης τίκεται... Ἐπίγνωσις θεοσεβείας, ἐπίγνωσις ταπεινώσεως καὶ πραότητος. Ταπεινώσεις, Χριστοῦ μίμημα· ἔπαρσις δὲ καὶ παρρησία καὶ ἀναίδεια, τοῦ διαβόλου μίμημα. Γίνου μιμητὴς Χριστοῦ καὶ μὴ ἀντιχρίστου»⁴⁷.

42. Μ. Βασίλειου, Ἐπιστολὴ ΤΞΞΤ' Μ.Ρ.Θ. 32,1109C/1112 Α.Γ.

43. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ριμ' 1213 Β

44. Πρβλ. Κων. Μουρατίδου, Ἡ μοναχικὴ ὑπακοή ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, Ἐν Ἀθήναις 1956 σελ. 6 ἔξ. Πρβλ. J. Gribomont, ἐνθ' ἄν. σελ. 215.

45. Ὅροι κατὰ πλάτος, ζ' 933 Β.

46. Αὐτόθι, ι' 945 ΒC.

47. Μ. Βασιλίου, Λόγος ἀσκητικός... ἐνθ' ἄν. 648 Β

3. «Ὁ Κύριος ὑπήκουσε μέχρι θανάτου»⁴⁸. Ἡ ἀπόταξις τῆς ἰδίας βουλήσεως, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ὑπακοὴ ἐποτελοῦν ἐνιαῖον καὶ ἀδιάσπαστον ὄλον. Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁμολογεῖ ὁ μοναχὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐνοχὴν καὶ ἀπαξίαν⁴⁹, οὕτω δὲ ὁδηγεῖται εὐκολώτερον εἰς τὴν ἀπόταξιν τῆς νοσηρᾶς αὐτοῦ βουλήσεως καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ὑπακοήν. Ὁ μοναχὸς ἔχει καὶ ἐν προκειμένῳ ἰδεῶδες πρότυπον τὸν Κύριον, ὅστις «ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ», ὥστε καὶ τὸ καθόλου ἀπολυτρωτικὸν ἔργον χαρακτηρίζεται ὡς ἔργον ὑπακοῆς. Εἰς πλείστα σημεῖα ὁ Μ. Βασίλειος ὑπογραμμίζει τὴν ὑπ' Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου γενομένην διακλήρουξιν, ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις Του καὶ τὸ καθόλου ἀπολυτρωτικὸν Του ἔργον εἶναι ἔργον ὑπακοῆς πρὸς τὸν Οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα. «Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»⁵⁰. Πόσον ἐντόνως ὁ Κύριος ἐβίωσε τὴν ὑπακοήν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Οὐράνιου Πατρός, ἴδια ἐν ὄψει τοῦ σταυρικοῦ Του πάθους, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν μετ' Αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεσθημανῆ, ὅτε διετύπωνεν τὴν παράκλησιν: «Πάτερ εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», διὰ τὴν συμπληρώσῃ εὐθὺς ἀμέσως: «πλὴν μὴ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω» (Ματθ. κστ' 39), παραδίδων οὕτω εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας Αὐτὸν τὸ ὑπόδειγμα τελείας καὶ πλήρους ἀπαρνήσεως τῆς ἰδίας βουλήσεως ἐξ ἐνός καὶ ἀποδοχῆς τοῦ θελήματος τοῦ Οὐράνιου Πατρός ἐξ ἐτέρου. Τοῦ πνεύματος τούτου τῆς ὑπακοῆς τοῦ Κυρίου ἐξαιρετοὶ φορεῖς ὑπήρξαν οἱ συνειδητοὶ μοναχοί, τὰ τέκνα ταῦτα τῆς ὑπακοῆς (ἐξ οὗ καὶ ὑποτακτικοὶ καλοῦνται). Ἐπ' αὐτοῦ ἐθεμελίωσαν τὴν μοναστικὴν αὐτῶν ἀδελφότητα. Ἡ ἀπάρνησις τῆς ἰδίας ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας διαστραφείσης βουλήσεως συνιστᾷ, τοῦτο μὲν τὴν σπουδαιότεραν προσπάθειαν τῶν μοναχῶν πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ στάδιον τῆς ὑπ' αὐτῶν βιώσεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, τοῦτο δὲ τὴν προπροσκειμένην πρὸς τελείαν οὐκείωσιν τοῦ θείου θελήματος.

4. «Αἰὼν τῆς ὑπομονῆς»⁵¹. Ἡ ὑπὸ τοῦ πιστοῦ βίωσις τοῦ σταυρικοῦ πάθους ἀπαιτεῖ συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον ἐπιστράτευσιν πασῶν τῶν δοθεισῶν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δυνάμεων. Ἡ βίωσις τοῦ σταυρικοῦ πάθους εἶναι ἀγὼν ἰσόβιος, πολυμέτωπος καὶ πλήρης ἐναλλαγῶν καὶ διακυμάνσεων. Ὅλος ἀπαραίτητος καὶ σπουδαιότατη ἀρετὴ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος εἶναι ἡ ὑπομονή. Ἀπευθυνόμενος ὁ Μ. Βασίλειος πρὸς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ μοναχικὸν στάδιον καλεῖ αὐτόν, ὅπως ἐξοπλι-

48. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, σστ' 1220 Α

49. Αὐτόθι, ρμη' 1213 Β

50. Πρβλ. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν ρλη' 1173 Β. Αὐτόθι, 1080C/1081A Μ. Βασίλειου, Περὶ κρίματος Θεοῦ ἐνθ' ἄν. 660 κλπ.

51. Προσίμιον εἰς τοὺς ὄρους κατὰ πλάτος, Μ.Ρ.Γ. 31,892 Α

σθῆ κυρίως διὰ τῆς ὑπομονῆς· «τόνωσον σεαυτὸν πρὸς τὴν ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείως πρόσσελθε τῇ συγκλήτῳ τῶν μοναχῶν»⁵². Τῷ ὄντι ὁ μοναχὸς ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τῶν πειρασμῶν τῆς σαρκός, κατὰ τοῦ ἐν αὐτῷ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἔχει πρὸ πάντων ἀνάγκη ὑπομονῆς. Ἡ νίκη δὲν προσφέρεται ἀμέσως καὶ ὀριστικῶς. Εἶναι τὸ ἐπαθλον καὶ ὁ στέφανος, ὁ ὁποῖος ἀναμένει τὸν ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ στρατείας. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ μοναχὸς δέον νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ ὑπομένῃ. «Ὅθεν, λίαν εὐστόχως, ὁ Μ. Βασίλειος χαρακτηρίζει τὸν χρόνον τῆς ἐπιγείου ζωῆς ὡς «αἰῶνα ὑπομονῆς». Ἡ ἀρετὴ τῆς ὑπομονῆς ἀξιοποιεῖ πάσας τὰς ἄλλας ἀρετὰς δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἡ μίμησις τοῦ Χριστοῦ καὶ δίδει, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει εἰς τὸν πιστὸν τὴν δυνατότητα εἰσόδου εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, διότι «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται» (Ματθ. κδ' 13).

Δ'. «ΕΙ ΤΙΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ»⁵³

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀναγέννησις καὶ ἀνακαινίσις συνιστοῦν τὸ τρίτον στάδιον τῆς βιώσεως τοῦ σταυρικοῦ πάθους καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως. Βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ διαχωρίσῃ πλήρως εἰς αὐτοτελῆ πλαίσια τὴν καθόλου προσπάθειαν πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ οικειώσιν τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἦδη διὰ τοῦ βαπτίσματος οὐ μόνον πραγματοποιῶνται δυνάμει ἡ νέκρωσις τοῦ ἐν ἡμῖν παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἄρχεται ἡ ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσις. Ὡς χαρακτηριστικῶς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος: «Τί δ' ἂν γένοιτο τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα συγγενέστερον πρὸς τὸ βάπτισμα; Ἡ μὲν γὰρ ἡμέρα μνημόσυνόν ἐστιν ἀναστάσεως· τὸ δὲ βάπτισμα δυνάμει ἐστὶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν»⁵⁴. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς π.χ. τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ὑπακοῆς, δι' ὧν ἐξάιρεται, τοῦτο μὲν ἡ ἄρνησις τῆς ἰδίας τοῦ ὑπακούοντος βουλήσεως, τοῦτο δὲ ἡ ταυτόχρονος ἀποδοχῆ καὶ βίωσις τῆς θείας θελήσεως. Τὸ σταυρικὸν πάθος καὶ ὁ πόθος καὶ ἡ προσπάθεια τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως συμφαίνονται καὶ συμπλέγονται καὶ ἐναλλάσσονται καθ' ὅλον τὸν ἐπίγειον βίον τοῦ πιστοῦ, οὕτως ὥστε τὸ ἐν νὰ προϋποθέτῃ τὸ ἕτερον.

Κατὰ τὴν διευκρίνησιν ταύτην ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσις συνιστοῦν τὸ τρίτον στάδιον τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως, ἥτοι

52. Μ. Βασιλίου, Λόγος ἀσκητικὸς ἐνθ' ἂν. Μ.Ρ.Γ. 31,629D/632 Α

53. Β' Κορ. ε' 17 Πρβλ. Μ. Βασιλίου, Ὁμιλία διὰ οὐκ ἐστὶν ὁ Θεὸς αἴτιος τῶν κακῶν. Μ.Ρ.Γ. 31,336 BC. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ὄρος κ' Μ.Ρ.Γ. 31,736D/737C. Πρβλ. Α. Φυτράκη, ἐνθ' ἂν. σελ. 76.

54. Μ. Βασιλίου, Ὁμιλία γ' προτρεπτικὴ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, Μ.Ρ.Γ. 31,424 D.

τὴν θετικὴν καὶ δημιουργικὴν προσπάθειαν τοῦ πιστοῦ πρὸς αὐξήσιν καὶ τελείωσιν ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ. Κατὰ τὸ τρίτον τοῦτο στάδιον τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως καὶ ἀναγεννήσεως ὁ πιστὸς δὲν προσπαθεῖ νὰ μιμηθῇ ἀπλῶς τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη, νὰ ἐνωθῇ μετ' Αὐτοῦ, νὰ βιοῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὸν Κύριον. Εἰς βαθυστόχαστον τῷ ὄντι καὶ συμπεπυκνωμένον θεμελιωδῶν ἐννοιῶν συλλογισμόν, συνθέτει ὁ Μ. Βασίλειος καθ' ὑπέροχον τρόπον τὰς ἐπενεργείας τοῦ ἱεροῦ Βαπτίσματος, τὴν νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀναγέννησιν ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ τὴν ἀνακαινίσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. «Τί ἴδιον χριστιανοῦ; τὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος γεννηθῆναι ἄνωθεν. Τί ἴδιον τοῦ γεννηθέντος ἐξ ὕδατος; τὸ καθὼς ὁ Χριστὸς ἀπέθανε τῇ ἁμαρτίᾳ ἐφάπαξ, οὕτω καὶ αὐτὸν νεκρὸν εἶναι καὶ ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεῖν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. Τί ἴδιον τοῦ γεννηθέντος ἐκ Πνεύματος; Τὸ γενέσθαι ἐκεῖνο κατὰ τὸ δεδομένον μέτρον, ὅπερ ἔστι τὸ ἐξ οὗ ἐγενήθη, καθὼς γέγραπται, ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, πνεῦμα ἐστίν. Τί ἴδιον τοῦ ἄνωθεν γεννηθέντος; Τὸ ἀπεκδύσασθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἐνδύσασθαι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος αὐτόν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε»⁵⁵.

1. «Ὁλην τὴν ἀγάπην μετὰ θεοῦ ἐπὶ τὸν Κύριον»⁵⁶.

Ἡ βίωσις τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως εἶναι κατ' ἐξοχὴν βίωσις τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἐν Τριάδι Θεόν, ἥτις διαμορφοῖ τὸν ἀγαπῶντα πιστὸν εἰς καθομοίωσιν τοῦ Ἀγαπωμένου. Ἡ ὑψίστη ἀποστολὴ τοῦ Ποιμένου ἐν προκειμένῳ συνίσταται εἰς τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἀπαρνηθέντος ἑαυτὸν μοναχοῦ καὶ συσταυρωθέντος μετὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν ἀπόλυτον καὶ βαθυτάτην βίωσιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης διὰ τῆς ὑπ' ἀμφοτέρων μιμήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπιδειχθείσης ἀνυπερβλήτου ἀγάπης πρὸς τε τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

α) Ἡ ἐν Χριστῷ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη⁵⁷. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν τελεία ἀγάπη μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ διὰ τῆς μιμήσεως τοῦ θείου ὑποδείγματος εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἀμάχητον τεκμήριον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης εἶναι ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν Αὐτοῦ. Ἡ βίωσις τῆς ἀγάπης πρὸς

55. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν. Μ.Ρ.Γ. 31,868 D/869B.

56. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία γ' προτρεπτικὴ εἰς τὸ ἔγιον βάπτισμα... 440 B.

57. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, περὶ πίστεως, Μ.Ρ.Γ. 31,676 C.

τὸν Θεὸν τελειοῦται ἐν τῇ βίωσει τοῦ Θεοῦ θελήματος. «Καὶ τοῦτο δείκνυσιν ὁ Κύριος, ποτὲ μὲν λέγων· Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε, ποτὲ δέ, ὅτι, ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καὶ ἔτι δυσωπητικώτερον· Καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς μου τηρήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ»⁵⁸. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἐκδηλοῦται ἡ ἀπειρος ἀγάπη τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα, διὰ τῆς ὑπ' Αὐτοῦ διακηρύξεως, ὅτι «ἐμὸν βρῶμα ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς (Ἰωάν. δ' 34)»⁵⁹, ἀγάπη, ἡ ὁποία δὲν ὑπεχώρησε οὐδὲ πρὸ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, δεδομένου, ὅτι ὁ Κύριος ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα ὑπήκουσε μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.

Αὐτῆς τῆς ὑπερόχου ἀγάπης τοῦ Κυρίου καλεῖ πρὸς μίμησιν τοὺς μοναχοὺς ὁ Μ. Βασίλειος, λέγων, ὅτι «ἀπόδειξις τοῦ ἀγαπᾶν, ἡ τ ῆ ρ η σ ι ς τ ῶ ν ἐ ν τ ο λ ῶ ν τ ο ὦ Χ ρ ι σ τ ο ὦ, ἐ ν ὑ π ο μ ο ν ῆ τ ῶ ν α ὐ τ ο ὦ π α θ η μ ᾶ τ ω ν μ ἔ χ ρ ι θ α ν ᾶ τ ο υ»⁶⁰ καὶ ἐπικαλούμενος τοὺς λόγους τοῦ Παύλου· «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στεναχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; Καθὼς γέγραπται. Ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα πᾶσαν τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἄλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. γ' 35-38).

Τὸ βίωμα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀγάπης δέον νὰ εἶναι ἀπόλυτον, νὰ πυρπολῇ ὀλόκληρον τὴν ὑπόστασιν τοῦ πιστοῦ· «ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ (Ματθ. κβ', 37). Ὁ Μ. Βασίλειος καθ' ὑπέροχον τρόπον προσδιορίζει τὴν ἔκτασιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημα: «Τί τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης» ὡς ἀκολούθως: «Τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἀεὶ τὴν ψυχὴν ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης»⁶¹. Τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν θέλει ὁ Μ. Βασίλειος, «σφοδρὰν καὶ ἀκόρεστον καὶ πεπηγυῖαν καὶ ἀμετάβητον»⁶².

Ποῖα ὁμως εἶναι ἡ μέθοδος ἐπὶ τῇ βίωσει τῆς ὁποίας δέον νὰ χωρήσῃ ὁ Ποιμὴν, ἵνα ἐμπνεύσῃ καὶ καθοδηγήσῃ τὸν ποιμαινόμενον πρὸς τὴν βίωσιν τῆς τελείας ταύτης ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ; Ἡ ἀπάντησις

58. Ὅροι κατὰ πλάτος, ε' 921 C Πρβλ. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ὄρος γ' 705 BC «Ὅτι ἔλεγχος τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, τὸ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ μὴ τηρεῖν· ἀπόδειξις δὲ τοῦ ἀγαπᾶν, ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτοῦ παθημάτων μέχρι θανάτου».

59. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ρεστ 1192 BC. Αὐτόθι, σς 1220BD.

60. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ὄρος γ' 705C/708A

61. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, σια' 1224A'.

62. Αὐτόθι ριζ' 1185 A

δίδεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Μ. Βασιλείου κυρίως εἰς τὴν δευτέραν ἐρώτησιν τῶν ὄρων κατὰ πλάτος: «Ὅτι μὲν γὰρ χρὴ ἀγαπᾶν ἀκηκόαμεν· πῶς δ' ἂν τοῦτο κατορθωθεῖ μαθεῖν ἐπιζητοῦμεν»⁶³.

α) Ἐν πρώτοις ὁ Μ. Βασίλειος διαπιστοῖ, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη εἶναι ἔμφυτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγκαταβεβλημένη, οὐχὶ δὲ ἐπίκτητος· «Ἀδίδακτος μὲν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη. Οὕτε γὰρ φωτὶ χαίρειν καὶ ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι παρ' ἄλλου μεμαθήκαμεν, οὔτε τὸ ἀγαπᾶν τοὺς τεκόντας ἢ θρεψαμένους ἕτερος ἐδίδαξεν. Οὕτως οὖν, ἣ καὶ πολὺ μᾶλλον τοῦ θείου πόθου οὐκ ἔξωθεν ἐστὶν ἡ μάθησις, ἀλλ' ὁμοῦ τῇ συστάσει τοῦ ζώου τοῦ ἀνθρώπου φημί, σπερματικὸς τις λόγος ἡμῖν ἐγκαταβέβληται, οἴκοθεν ἔχων τὰς ἀφορμὰς τῆς πρὸς τὸ ἀγαπᾶν οἰκειώσεως»⁶⁴.

β) Ὁ Ποιμὴν συνεπῶς ἔχει ὡς ἀποστολὴν οὐχὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ποιμαινομένου τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὴν ἤδη ἐν τῇ κεκαθαρμένη ἀπ' τῆς ἁμαρτίας ψυχῇ ὑπάρχουσαν νὰ αὐξήσῃ καὶ καθοδηγήσῃ πρὸς τὴν τελείωσιν. «Ὅνπερ (δηλ. τὸν σπερματικὸν λόγον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης) τὸ διδασκαλεῖον τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ παραλαβόν, γεωργεῖν μετ' ἐπιμελείας, καὶ ἐκτρέφειν μετ' ἐπιστήμης καὶ εἰς τελείωσιν ἄγειν, Θεοῦ χάριτι πέφυκεν»⁶⁵.

γ) Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ φύσει ρέπουσα πρὸς τὸ Θεῖον περικλείει τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις, αἵτινες ἀξιοποιούμεναι ὑπὸ τοῦ Ποιμένος, τελειοῦν τὴν ἐν ἀγάπῃ ἔνωσιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω ὁ ποιμὴν δέον κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, νὰ ἀποκαλύψῃ ὅσον αὐτῷ ἡ δύναμις καὶ ἡ Χάρις τὸ ἀνυπέβλητον θεῖον κάλλος, τὸ ὁποῖον καὶ ἀποτελεῖ ἀκατανίκητον ἔλξιν διὰ πᾶσαν κεκαθαρμένην ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχὴν. Τῷ ὄντι τὸ θεῖον κάλλος συνιστᾷ πρωταρχικὸν αἶτιον τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. Εἶναι δὲ ἀληθῶς ὑπέροχος ἡ σχετικὴ περιγραφὴ τοῦ Μ. Βασιλείου. «Τί οὖν κάλλους θείου θαυμασιώτερον; Τίς ἔννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας χαριστέρα; Πεῖος πόθος ψυχῆς οὕτω δριμύς καὶ ἀφόρητος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας κεκαθαρμένη ψυχῇ, καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως λεγούσης, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγὼ εἰμι; Ἄρρητοι παντελῶς καὶ ἀνεκδιήγητοι τοῦ θείου κάλλους αἱ ἀστραπαί· οὐ παρίστησι λόγος, οὐ δέχεται ἀκοή· Κἂν ἐωσφόρου αὐγὰς εἴπῃς, κἂν σελήνης λαμπρότητα, κἂν ἡλίου φῶς, πάντα ἄτιμα πρὸς εἰκασίαν τῆς δόξης, καὶ πλεον ἀπολειπόμενα πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς σύγκρισιν, ἣ καθόσον βαθεῖα νύξ, καὶ στυγνὴ σκοτομήνη μεσημβρίας καθαρωτάτης. Τοῦτο τὸ κάλλος σαρκίνο·ς μὲν ὀφθαλμοῖς ἀθεώρητον, ψυχῇ δὲ μόνῃ καὶ διανοίᾳ καταληπτόν, εἴπου τινα περιέλαμψε τῶν ἁγίων, καὶ ἀφόρητον τοῦ πόθου τὸ κέντρον αὐτοῖς

63. Ὅροι κατὰ πλάτος, β' 908B/916C

64. Αὐτῷ, 908BC Πρβλ. Α. Φυτράκη, ἐνθ' ἀν. σελ. 70. G. Cossu, ἐνθ' ἀν. σελ. 90 ἐξ.

65. Ὅροι κατὰ πλάτος, β' 908 B

ἐγκατέλειπεν, οἱ ἀλύοντες πρὸς τὴν ἐνταῦθα ζωὴν ἔλεγον· Οἴμοι, ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμκρύνθη, πότε ἤξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ; καὶ τό, Ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῶ μᾶλλον κρείσσον· καὶ τό, ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· καί. Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου, Δέσποτα. Ὡς δεσμοτῆριον τὴν ζωὴν ταύτην βαρυνόμενοι, οὕτω δυσκάθεκτοι ἦσαν ταῖς ὁρμαῖς, ὧν ὁ θεὸς πόθος τῶν ψυχῶν ἤψατο. Οἱ γε, διὰ τὸ ἀκορέστως ἔχειν τῆς θεωρίας τοῦ θείου κάλλους, εὐχὴν ἐποιοῦντο πάση τῇ αἰωνία ζωῇ συμπαρεκτείνεσθαι τὴν θεωρίαν τῆς τερπνότητος τοῦ Κυρίου»⁶⁶.

d) Ἐκτὸς τοῦ ἀρρήτου θείου κάλλους ἕτερος λόγος ἐλκύνει τὴν ἀγάπην τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι ἡ ιδιότης τοῦ Θεοῦ ὡς τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, φύσει ἐφίεται τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ δὲ Ποιμὴν δέον τὴν φυσικὴν ταύτην ἐφρουρᾷ ἀξιοποιοῦν νὰ ὀδηγῇ τὸν πιστὸν εἰς τελείαν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. «Οὕτω μὲν οὖν φυσικῶς ἐπιθυμητικοὶ τῶν καλῶν οἱ ἄνθρωποι. Κυρίως δὲ καλὸν καὶ ἀγαπῆτὸν τὸ ἀγαθόν. Ἀγαθὸς δὲ ὁ Θεός· ἀγαθοῦ δὲ πάντα ἐφίεται· Θεοῦ ἄρα πάντα ἐφίεται»⁶⁷.

e) Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ὑψίστος Εὐεργέτης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἄπειρος εἰς ἀριθμὸν καὶ ἀνέφικτος εἰς βάθος καὶ μελαγειότητα εἶναι αἱ εὐεργεσίαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ πρὸς τὸν Εὐεργέτην εὐγνωμοσύνη εἶναι ἴδιον τῆς μὴ διαστραφείσης ψυχῆς, ἣν ὁ Ποιμὴν δέον νὰ ἐνδυναμώσῃ, ὥστε νὰ ἐνισχύεται ἔτι μᾶλλον ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ. Πράγματι δέ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος, ἡ πρὸς τὸν Εὐεργέτην εὐγνωμοσύνη καὶ ἀγάπη εἶναι καθολικὸν φαινόμενον· «οὐκ ἀνθρώπων ἴδιον ἐστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων σχεδὸν ζῶων πάθος, ἡ πρὸς τοὺς ἀγαθὸν τι δεδωκότας οἰκειώσεις. Ἐγὼ, φησί, βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτην τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ἀπεῖθ δὲ λεχθῆναι περὶ ἡμῶν τὰ ἐξῆς· ὅτι Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς μου οὐ συνῆκε. Περὶ γὰρ κυνός, καὶ πολλῶν ἄλλων τοιούτων, τί γρηὶ καὶ λέγειν, ὅσην πρὸς τοὺς τρέφοντας τὴν εὐνοίαν ἐπιδεικνύνται. Εἰ δὲ τὴν πρὸς τοὺς εὐεργέτας εὐνοίαν καὶ τὸ φίλτρον φυσικῶς αἰρούμεθα, καὶ πάντα πόνον εἰς ἀντίδοσιν τῶν προγενομένων ἡμῖν ὑπομένομεν, τίς λόγος ἀξίως ἐφικέσθαι τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ δύναται; αἱ τοσαῦται μὲν εἰσι τὸ πλῆθος, ὡς καὶ ἀριθμὸν διαφεύγειν· τηλικαῦται δὲ τὸ μέγεθος καὶ τοιαῦται, ὥστε ἐξαρκεῖν καὶ μὴν εἰς τὸ ὑπευθύνους ἡμᾶς εἰς πᾶσαν χάριν τῷ δεδωκότι ποιῆσαι»⁶⁸.

f) Τὰς ἀπειραρίθμους εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον δέον ὁ ποιμὴν νὰ ἀναπτύσῃ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν. Οὕτω ὁ Μ. Βασίλειος εἰς θαυμασιάν ἀποστροφὴν καλεῖ τὴν δωρεάν τῆς φυσικῆς δημιουργίας νὰ παραχωρήσῃ τὴν προτεραιότητα τῆς ἐκθέσεως εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ

66. Αὐτόθι, β' 909B/912 A

67. Αὐτόθι.

68. Αὐτόθι, β' 912C/913 A

ἀποκάλυψιν τοῦ σχεδίου τῆς θείας Προνοίας πρὸς διάσωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Τὰς μὲν οὖν ἄλλας παρήσω, αἶ, εἰ καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑπερβάλλουσι μεγέθει καὶ χάριτι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν μειζόνων, ὥσπερ ἀστέρες ἡλιακαῖς ἀκτίσι ὑπερλαμπόμεναι, τὴν καθ' ἑαυτὰς χάριν ἀμυδροτέραν παρέχονται. Οὐ γὰρ σχολὴ καταλιμπόντι τὰ ὑπερβάλλοντα, ἐκ τῶν ἐλαττόνων μετρεῖν τοῦ εὐεργέτου τὴν ἀγαθότητα.

Σιωπάσθωσαν τοίνυν ἡλίου ἀνατολαί, καὶ σελήνης περίοδοι, κράσεις ἀέρων, ὠρῶν ἐναλλαγαί, ὕδωρ ἀπὸ νεφῶν, καὶ ἀπὸ γῆς ἕτερον, αὐτὴ ἡ θάλασσα, ἡ γῆ σύμπασα, τὰ ἐκ γῆς φύόμενα, τὰ ἐν τοῖς ὕδασι διατιώμενα, τὰ ἐν ἀέρι γένη, αἱ μυρία τῶν ζώων διαφοραί, πάντα τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς ζωῆς ἡμῶν τεταγμένα»⁶⁹.

g) Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραλείπη ὁ Ποιμὴν εἶναι τὸ μέγα προνόμιον τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Αὐτοῦ καὶ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ Παραδείσῳ τῆς τρυφῆς. Ὡς καὶ τὰς ἀπειραρίθμους εὐεργεσίας, δι' ὧν κατηύθυνε τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς τὴν σωτηρίαν μετὰ τὴν πτώσιν τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τοῦ Παραδείσου. «Ἄλλ' ἐκεῖνο οὐδὲ βουλομένοις παρελθεῖν δυνατὸν, καὶ σιωπήσαι μὲν τὴν χάριν τῷ γε νοῦν ὑγιᾶ καὶ λόγον ἔχοντι παντελῶς ἀμήχανον, εἰπεῖν δέ τι πρὸς ἀξίαν πλέον ἀδυνατώτερον, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ποιήσας τὸν ἀνθρώπον ὁ Θεός, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως ἀξιώσας, καὶ λόγῳ παρὰ πάντα τὰ ζῶα κατακοσμήσας, καὶ τοῖς ἀμηχάνοις τοῦ παραδείσου κάλλεσιν ἐντρυφᾶν παρασχόμενος, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἄρχοντα καταστήσας, εἶτα κατασοφισθέντα ὑπὸ τοῦ ὄφους καὶ καταπεσόντα εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς τὸν θάνατον, καὶ τὰ τούτου ἀξία, οὐ περιεῖδεν· ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν, ἀγγέλους ἐπέστησεν εἰς φυλακὴν καὶ ἐπιμέλειαν, προφήτας ἀπέστειλεν εἰς ἔλεγχον κακίας καὶ διδασκαλίαν ἀρετῆς, τὰς ὁρμάς τῆς κακίας ταῖς ἀπειλαῖς ἐνέκοψε, τῶν ἀγαθῶν τὴν προθυμίαν ἐπαγγελίαις διήγειρε, τὸ πέρας ἑκατέρου πολλὰκις ἐν διαφοροῖς προσώποις εἰς νοουθεσίαν τῶν ἄλλων προλαβὼν ἐφάνερωσε καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις ἅπασιν ἐπιμένοντας τῇ ἀπειθείᾳ οὐκ ἀπεστράφη. Οὐ γὰρ ἀφείθημεν ὑπὸ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Δεσπότη, οὐδὲ ἐνεκόψαμεν αὐτοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην, ἀναισθησίᾳ τῶν τιμῶν τὸν εὐεργέτην περυσβρίσαντες· ἀλλὰ ἀνεκλήθημεν ἐκ τοῦ θανάτου, καὶ ἐζωοποιήθημεν πάλιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁷⁰.

h) Ἡ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις εἶναι τὸ μέγιστον τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Εἶναι τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπολυτρωτικῆς Αὐτοῦ Θυ-

69. Αὐτόθι, β' 913 AB

70. Αὐτόθι, β' 913 BC

σίας, ἐν ἣ ἐξεδηλώθη ἡ ἄπειρος ἀγάπη Αὐτοῦ πρὸς τὸν καταπεσόντα ἄνθρωπον. «Καὶ τί δεῖ τὰ μικρὰ λέγειν; Δι' ἡμᾶς Θεὸς ἐν ἀνθρώποις διὰ τὴν καταφθαρεῖσαν σάρκα ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Μετὰ τῶν ἀχαρίστων ὁ εὐεργέτης· πρὸς τοῖς καθημένοις ἐν σκότει ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης· ἐπὶ τὸν σταυρὸν ὁ ἀπαθής· ἐπὶ τὸν θάνατον ἡ ζωή· ἐπὶ τὸν ἄδην τὸ φῶς· ἡ ἀνάστασις διὰ τοὺς πεσόντας· πνεῦμα υἰοθεσίας, χαρισμάτων διανομαί, στεφάνων ἐπαγγελίαί· τὰ ἄλλα ὅσα οὐδὲ ἐξαριθμῆσασθαι ῥάδιον, ἐφ' οἷς πᾶσι πρέπουσά ἐστιν ἡ φωνὴ τοῦ προφήτου· Τί ἀνταποδῶμεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;»⁷¹. Τῷ ὄντι! ἡ πιστὴ ψυχὴ ἐνώπιον τῆς μεγαλειώδους ταύτης καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαινούσης ἀγάπης τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνη ἀσυγκίνητος καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῆ βαθυτάτην τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀνταποδῶσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Εὐεργέτην. «Ὅταν οὖν, πιστεύσασα ἡ ψυχὴ τοῖς ῥήμασι τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις καὶ τοσοῦτοις, καταμάθῃ τὴν μεγαλειότητα τῆς δόξης καὶ θαυμάσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς ὑπακοῆς, ὅτι ὁ τοσοῦτος ὑπήκουσε τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, νομίζω, ὅτι κατορθοῖ τὴν διάθεσιν εἰς ἀγάπην τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ὃς τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν· καὶ τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν ὑπακούσαντα μέχρι θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας. Καὶ δύναται οὕτως ἀνασχέσθαι τοῦ Ἀποστόλου, ὡσπερ ὄρον τινὰ ἐκτιθεμένου τοῖς υἱαίνουσι τὴν ἐν τούτοις ἀγαθὴν συνειδησιν, ἐν τῷ εἰπεῖν· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς... ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι»⁷². Ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐκδηλωθεῖσα κυρίως εἰς τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ σταυρικῆς θυσίας τοῦ Δευτέρου Προσώπου τῆς Ἀγίας Τριάδος δέον νὰ ἀποτελῇ τὸ συνεχές ἐντρυφήμα τοῦ ποιμαινομένου τῆ ἀόκνῳ καὶ συνεχεῖ ὑπομνήσει τοῦ Ποιμένου. Ἡ συνεχὴς ἐν ἀγάπῃ θεωρία καὶ βίωσις τοῦ Ἐσταυρωμένου Θεοῦ τῆς ἀγάπης συνιστᾷ τὸ ἰσχυρότερον μέσον τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν. Δικαίως συνεπέως ὁ Μ. Βασίλειος ὑπογραμμίζει τὴν μερίστην σπουδαιότητα, ἣν ἐνέχει διὰ τὴν καθόλου προσπάθειαν τοῦ μοναχοῦ πρὸς μίμησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τελείωσιν ἐν Χριστῷ, ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἀμετεωριστοῦ τῆς διανοίας.

β) Τὸ ἀμετεωριστὸν τῆς διανοίας⁷³ συνίσταται α) εἰς τὴν τελείαν ἀπαλλαγὴν τῆς διανοίας τοῦ πιστοῦ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐμποδίων, ἅτινα κωλύουν τὴν ὑπ' αὐτοῦ θεωρίαν, βίωσιν καὶ κοινωνίαν τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Ὡς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος· «ἐνεῖνο μέντοι γινώσκειν χρή, ὅτι οὔτε ἄλλης τινος ἐντολῆς τήρησιν, οὔτε αὐτὴν

71. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν, Μ.Ρ.Ἐ, 31, 253 C

72. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ροβ' 1196 BC

73. Πρβλ. Ὅροι κατὰ πλάτος, ε' 920 B/924 D «Περὶ τοῦ κατὰ διάνοιαν ἀμετεωριστοῦ».

τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, οὔτε τὴν πρὸς τὸν πλησίον δυνάμεθα κατορθῶσαι, ἄλλοτε περὶ ἄλλα ταῖς διανοίαις ἀποπλανώμενοι»⁷⁴ καὶ β) εἰς τὴν σταθερὰν καὶ ἀμετακίνητον προσήλωσιν τοῦ νοῦ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσπάθειαν τῆς διὰ τῆς βιώσεως τοῦ Θεοῦ ὑποδείγματος ὁμοιώσεως πρὸς Αὐτόν. Οὕτω «διὰ τῆς διηνεκοῦς καὶ καθαρᾶς μνήμης ἐντετυπωμένην ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὡσπερ σφραγίδα ἀνεξάλειπτον, τὴν ὁσίαν τοῦ Θεοῦ ἔνοιαν περιφέρειν. Οὕτω γὰρ ἡμῖν περιγίνεται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, ἅμα τε διεγείρουσα πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, καὶ ὑπ' αὐτῶν πάλιν αὐτὴ συντηρουμένη πρὸς τὸ διαρκὲς καὶ ἀδιάπτωτον»⁷⁵. Οὕτω θεωρία καὶ πράξεις ἐναλλάσσονται ἐν τῇ ἀσκητικῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐνεργὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην, τὴν ἐκδηλουμένην καὶ διὰ τῶν ἔργων. «Ἐν δὲ τῇ ἀκριβεῖ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ περὶ τὸ ἔργον σπουδῇ συνάπτεσθαι τῷ Θεῷ διὰ τῆς μνήμης ὑπάρξει»⁷⁶. «Ὅθεν τὸ ἀμετεώριστον τῆς διανοίας συνιστᾷ πρωταρχικῆς σπουδαιότητος μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ, διὰ τῆς ἀγάπης ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν. Διότι ἐὰν εἶναι ἀληθές, ὅτι μόνον ἡ συνεχὴς προσήλωσις καὶ θεωρία οἰουδήποτε ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἀκριβῆ ἐπίτευξίν του, τοῦτο ἰσχύει πολλῶ μᾶλλον διὰ τὸν ὕψιστον καὶ δυσχερέστατον σκοπὸν τοῦ πιστοῦ, τὴν μίμησιν δηλονότι τοῦ Χριστοῦ καὶ μόρφωσιν Αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ὡς χαρακτηριστικῶς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος· «ὡσπερ ὁ χαλκεὺς ἐν τῇ ἐργασίᾳ, εἰ τύχοι, τῆς ἀξίνης, τοῦ ἐκδεδωκότος αὐτῷ μεμνημένος, καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ φέρων αὐτόν, καὶ σχῆμα ἐκεῖνο καὶ μέγεθος ἔννοεῖ, καὶ πρὸς τὸ βούλημα τοῦ ὑποθεμένου τὴν ἐργασίαν εὐθύνει (ἐὰν γὰρ ἐπιλάθῃται, ἄλλο τι ἢ ἄλλο ἰόν ποιήσῃ παρ' ὃ πρόεθετο)· οὕτω καὶ ὁ χριστιανὸς πᾶσαν ἐνέργειαν καὶ μικρὰν καὶ μείζονα πρὸς τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ κατευθύνων, ὁμοῦ τε τὴν πρᾶξιν τῇ ἀκριβεῖ κατακοσμεῖ, καὶ τὴν τοῦ προστάξαντος ἔνοιαν διασφίζει καὶ πληροῖ τὸ εἰρημένον· Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ»⁷⁷. Ἡ συναίσθησις τῆς συνεχοῦς παρουσίας τοῦ Κυρίου καὶ ἡ συνεχὴς μετ' Αὐτοῦ ἐπικοινωνία ἰδοὺ τὸ ἰδεῶδες τοῦ μοναχοῦ!

γ) «Προσευχῆς καιρός ἔστω ἅπας ὁ βίος»⁷⁸. Ἡ ἀληθὴς προσευχὴ συνιστᾷ τὴν οὐσιωδεστέραν καὶ εὐγενεστέραν ἔκφρασιν τοῦ ἀμετεωρίστου τῆς διανοίας. Ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνία διὰ τῆς προσευχῆς εἶναι τὸ μέγα προνόμιον τοῦ πιστοῦ, μάλιστα δὲ τοῦ μοναχοῦ, σύνθημα τοῦ

74. Αὐτόθι.

75. Αὐτόθι.

76. Αὐτόθι.

77. Αὐτόθι.

78. Μ. Βασιλείου(;) Λόγος ἀσκητικός Μ.Ρ.Γ. 31,877 Α.

ὁποίου, δέον ἐν προκειμένῳ νὰ εἶναι τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε»⁷⁹. Ὁ Μ. Βασίλειος ἔχων βαθυτάταν ἐμπειρίαν τῶν πολυποικίλων, ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνεχοῦς ἐπικοινωνίας μεταγγιζομένων εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ προσευχομένου εὐεργεσιῶν, χαρακτηρίζει τὴν προσευχὴν «σωτηριώδη εὐχήν»⁸⁰ καὶ καλεῖ τοὺς μοναχοὺς εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς διαρκοῦς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίας. «Ἐγχερόνιζε τῇ κέλλῃ οὐχ ἡμέρας, οὐδὲ μῆνας, ἀλλὰ πολλῶν ἐτῶν περιόδους ἀνυμνῶν σου τὸν Δεσπότην ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρα, μιμούμενος τὰ Χερουβίμ.»⁸¹ Ὁ μοναχὸς δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως ἐν λόγῳ καὶ ἐν ἔργῳ κατὰ διάνοιαν καὶ κατ' ἐπιθυμίαν δέον νὰ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Θεόν⁸². Προσευχὴ καὶ ἐργασία δὲν εἶναι τι τὸ διάφορον ἐν τῷ Βασιλειανῷ κοινοβίῳ, ἀλλ' ἐκδηλώσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς προσπαθείας, τῆς μετὰ τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ «κοινωνίας». Διὸ καὶ αἱ ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐπιτελούμεναι ἐργασίαι δέον νὰ ἐναρμονίζονται πρὸς τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε» «προτιμῶντες τὰς τέχνας τὰς διατηρούσας ἡμῖν τὴν ἀπερίσπαστον ζωὴν καὶ εὐπάρερδον τῷ Κυρίῳ, καὶ μήτε καιροῦ ψαλμωδίας, μήτε προσευχῆς, μήτε τῆς λοιπῆς εὐταξίας ἀφελκούσας τοὺς τῇ ἀσκήσει τῆς εὐσεβείας προσκαρτεροῦντας»⁸³. Ἡ ἐργασία εἶναι, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, προσευχή, ὅταν βεβαίως ἐπιτελεῖται αὕτη μετὰ τοιαύτης διαθέσεως ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ· «προσευχῆς δὲ καὶ ψαλμωδίας... πᾶς καιρὸς ἐπιτήδειος, ὥστε μεταξὺ τὰς χεῖρας κινουῦντα πρὸς τὰ ἔργα, ποτὲ μὲν καὶ τῇ γλώσῃ, ὅταν τοῦτο ᾖ δυνατόν, μᾶλλον δὲ χρήσιμον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως· εἰ δὲ μὴ γε, τῇ καρδίᾳ, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν, καθὼς γέγραπται καὶ τὴν προσευχὴν μεταξὺ τῶν ἔργων πληροῦν· εὐχαριστοῦντες μὲν τῷ δεδωκότι καὶ δύναμιν χειρῶν πρὸς ἔργα καὶ σοφίαν διανοίας πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὴν ὕλην χαρισισμένων, τὴν τε ἐν τοῖς ἐργαλείοις, καὶ τὴν ὑποκειμένην ταῖς τέχναις, ἄσπερ ἂν τύχωμεν ἐργαζόμενοι· προσευχόμενοι δὲ κατευθυνθῆναι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως. Οὕτω καὶ τὸ ἀμετεώριστον τῇ ψυχῇ κατορθοῦμεν, ὅταν ἐφ' ἐκάστη ἐνεργείᾳ τὴν τε εὐωδίαν τῆς ἐργασίας παρὰ Θεοῦ αἰτῶμεν καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῷ δεδωκότι τὸ ἐνεργεῖν ἀποπλη

79. Πρβλ. "Ὅροι κατὰ πλάτος, λζ' 1009B/1016C, "Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, σζα' 1256C/1260B. Λόγος περὶ ἀσκήσεως, πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχόν. M.P.G. 31,649 A, 648 C. Ἀρχὴ τῶν ἡθικῶν, ὅρος νστ' 784C/785A.

80. Μ. Βασίλειου, Λόγος ἀσκητικὸς καὶ παραίνεσις περὶ ἀποταγῆς βίου, καὶ τελειώσεως πνευματικῆς M.P.G. 31,645 A

81. Αὐτῶν 648 C.

82. Πρβλ. E. F. Morrison, St. Basil and his Rule. Oxford 1912, σελ. 58-78 W.K.L. Clarke, St. Basil the Great. A Study in Monasticism. Cambridge 1913, σελ. 81-88. M. G. Murphy, St. Basil and Monasticism, Washington 1930, σελ. 87-93. P. Humbertclaude, La doctrine ascétique de Saint Basile de Césarée, Paris 1932 σελ. 293-309.

83. "Ὅροι κατὰ πλάτος, λη' 1017 BC.

ρῶμεν, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως φυλάσσωμεν, καθὰ προ-
εῖρηται. Ἐπεὶ, εἰ μὴ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, πῶς δύναται συμβαίνειν
ἀλλήλοις τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένα, τότε Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε,
καὶ τό, Νύκτα καὶ ἡμέρα ἐργαζόμενοι;»⁸⁴

Ὁ μοναχὸς διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ταύτης κατ' ἰδίαν προσευχῆς δὲν παρα-
θεωρεῖ οὐδέ, πολλῶ ἤττον, καταργεῖ τὴν κοινὴν ἐν τῇ ἀδελφότητι προσευχὴν.
Ἀντιθέτως μάλιστα! ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς
κοινὰς προσευχάς, αἵτινες σοφῶς καθιερωθεῖσαι ὑπεθυμίζουσιν εἰς τοὺς μονα-
χοὺς κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν καὶ μεθοδικὸν τὴν ἐκδηλωθεῖσαν διὰ μέσου τῶν
αἰώνων καὶ συνεχιζομένην μεγαλειώδη ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.
«Οὐ μὴν ἐπειδὴ ἡ ἐν παντὶ καιρῷ εὐχαριστία καὶ νόμος προστέτακται καὶ ἀναγκ-
αία ἡμῶν τῇ ζωῇ δέδεικται κατὰ τε φύσιν καὶ λόγον, παρορᾶσθαι δεῖ τοὺς
διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν ἐν ταῖς ἀδελφότησιν, οὓς ἀναγκαίας
ἐξελεξάμεθα, ἐκάστου ἰδίαν τιὰ ὑπόμνησιν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχον-
τος»⁸⁵. Ἡ ἐναλλαγὴ αὐτὴ καὶ ἡ ἐν ταῖς προσευχαῖς ποικιλία ἀνανεοῖ τὴν σκέ-
ψιν τοῦ προσευχομένου καὶ προλαμβάνει τὴν ἀκηδίαν τῆς ψυχῆς πληροῦσα
ταύτην συνεχῶς καὶ νέων ἀγίων συναισθημάτων καὶ λογισμῶν. «Χρησιμεῖν
δὲ λογίζομαι τὴν ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ ψαλμωδίας κατὰ τὰς ἐπικεκριμένας
ῥαφας διαφορὰν τε καὶ ποικιλίαν, καὶ κατ' ἐκεῖνο, ὅτι ἐν μὲν τῇ ὁμαλότῃ πολ-
λάκις που καὶ ἀκηδιᾷ ἡ ψυχὴ καὶ ἀπομεταωρίζεται· ἐν δὲ τῇ ἐναλλαγῇ καὶ
τῇ ποικίλῃ τῆς ψαλμωδίας καὶ τοῦ περὶ ἐκάστης ῥαφας λόγου νεαροποιεῖται
αὐτῆς ἡ ἐπιθυμία καὶ ἀνακαινίζεται τὸ νηφάλιον»⁸⁶.

Προσευχόμενος ὁ μοναχὸς ἔχει καὶ ἐν προκειμένῳ τέλειον πρότυπον Αὐ-
τὸν τὸν Κύριον, «Ὁν καλεῖται νὰ μιμηθῇ κατὰ πάντα. Τῷ ὄντι ὁ Μ. Βασίλειος
διακηρύσσων, ὅτι «προσευχῆς καιρὸς ἔστω ἅπας ὁ βίος», ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν
τῶν μοναχῶν εἰς τὴν διὰ τῆς προσευχῆς ἐπισφράγισιν τοῦ ἐπιγείου αὐτῶν βίου.
Ἡ τελευταία τῶν ἀναπνοῆ, δέον νὰ εἶναι ἡ τελευταία ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅν κατευθύνονται. Οὕτω ὁ Μ. Βασίλειος
τονίζει: «Ὅτι δεῖ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ προσεύχεσθαι τὰ πρέποντα» ἀνα-
φέρεται εἰς τὸ ἀνυπέβλητον καὶ ἐν προκειμένῳ ὑπόδειγμα τοῦ Κυρίου: «Περὶ
δὲ τὴν ἐνάτην ῥαφιν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· Ἥλί, Ἥλί,
λαμμὰ σαβαχθανί; τοῦτέστι· Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Καὶ
φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πάτερ εἰς χεῖρας σου παρατίθημι τὸ
πνεῦμα μου. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐξέπνευσεν. (Ματθ. κζ', 46)»⁸⁷.

δ') «Ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ»⁸⁸. Ἡ ἰδεώδης ἐκ-

84. Αὐτόθι, λζ' 1012C/1013A

85. Αὐτόθι.

86. Αὐτόθι, 1016C

87. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ῥος ξε' 804 BC.

88. Ἰωάν. στ'. 54. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ῥος κα' 737C

φρασις τῆς κοινωνίας τοῦ μοναχοῦ καὶ παντὸς πιστοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ συντελεῖται, κατὰ τὴν ἐπίγειον στρατείαν, διὰ τῆς ἀξίας καὶ ἐνσυνειδήτου συμμετοχῆς εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν, δι' ἧς πραγματοποιῶνται τὸ μέγα μυστήριον τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἀπείρου Θεοῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ πεπερασμένου ἀνθρώπου. Ὁ Μ. Βασίλειος ἀναφερόμενος εἰς τοὺς λόγους Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου: «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ» (Ἰωάνν. στ' 53, 54) τονίζει: «ἔτι ἀναγκαῖα καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν ἢ μετὰληψις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ»⁸⁹. Ἡ ἀξία συμμετοχῆς τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας συνιστᾷ τὴν βεβαιωτέραν ἀπόδειξιν τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου συσταυρώσεως καὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ νὰ ἀφιερῶσθαι τελείως τὸν ἐπίγειον βίον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ πρὸς τὸν Κύριον. «Ποίω λόγῳ δεῖ ἐσθίειν τὸ σῶμα καὶ πίνειν τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου· εἰς ἀνάμνησιν τῆς τοῦ Κυρίου μέχρι θανάτου ὑπακοῆς, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι»⁹⁰. Ὁ Μ. Βασίλειος ἰδιαίτερος ὑπογραμμίζει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιμελοῦς προπαρασκευῆς πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας· ἄλλως τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ἀντίθετα τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ. «Ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖται ὁ ἄνευ κατανοήσεως τοῦ λόγου, καθ' ὃν δίδεται ἢ μετὰληψις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ προσερχόμενος τῇ κοινωνίᾳ, ὃ δὲ ἀναξίως μεταλαμβάνων κατακέκριται»⁹¹. Εἶναι τόσο μέγχι, τὸ γεγονός τῆς ἀξίας συμμετοχῆς εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, ὥστε δὲν θὰ ἀπετέλει ὑπερβολήν, ἐὰν ἐλεγέ τις, ὅτι ἢ πρὸς αὐτὸ προπαρασκευὴ καὶ καθοδήγησις συνιστᾷ τὴν πεμπουσία· τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος. Διότι, ἐὰν ὁ τελικὸς σκοπὸς αὐτῆς συνίσταται εἰς τὴν καθοδήγησιν τοῦ μοναχοῦ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ τελειώσιν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν, ἢ ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου διέρχεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου, διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ ὅποιον ἐπιτυγχάνεται ἢ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν, κατὰ τὴν ἐπίγειον στρατείαν, ἔνωσις μετὰ τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἀξίως συμμετέχοντες εἰς τὴν θείαν Εὐχαριστίαν δὲν ζοῦν εἰ μὴ διὰ τὸν Κύριον. «Τὶ ἴδιον τῶν ἐσθιόντων τὸν ἄρτον καὶ πινόντων τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου; Τὸ τὴν μνήμην φυλάσσειν διηνεκῶς τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος»⁹². Εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου τῆς διηνεκοῦς δηλονότι βιώσεως τοῦ Ἐσταυρωμένου Λυτρωτοῦ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ δέον νὰ συμβῶσθαι δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων ὁ Ποιμὴν, ὥστε οἱ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαίνόμενοι νὰ καταστοῦν «τέκνα Θεοῦ, μεμορφωμένους πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ μέτρον τὸ ἀνθρώποις κε-

89. Αὐτόθι.

90. Αὐτόθι.

91. Αὐτόθι, 740 Α.

92. Ἀρχὴ τῶν ἡθικῶν, ὄρος π' 869 Β.

93. Αὐτόθι, 861 Δ.

χαρισμένον»⁹³. Εἶναι τῶ ὄντι θαυμάσιοι οἱ λόγοι τοῦ Παύλου, οὓς ἐν προκειμένῳ ἀναφέρει ὁ Μ. Βασίλειος καὶ δι' ὧν ἀποδίδεται ἡ οὐσιώδης ἀναγεννητική προσφορά τοῦ Ποιμένου: «Γενία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν» (Γαλ. δ' 19). «Ὅταν δὲ «μορφωθῆ» ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ πιστοῦ ὁ Χριστὸς, τότε ἐπιτυγχάνεται ὁ βαθύτατος πόθος πάσης χριστιανῆς ψυχῆς, νὰ δεσπόζη δηλονότι καὶ νὰ κυριαρχῆ ἐν αὐτῇ ὁ Χριστὸς νὰ συνυφανθῆ πλήρως τὸ θέλημα τοῦ πιστοῦ μετὰ τοῦ θελήματος τοῦ Χριστοῦ εἰς θριαμβευτικὴν νίκην τοῦ πιστοῦ ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ Ἐπιχριστοῦ. Διότι ὅταν ὁ Χριστὸς «μορφωθῆ» ἐν τῇ πιστῇ ψυχῇ τότε αὕτη οὐ μόνον ἀπαλλάσσεται τῆς νοσηρᾶς αὐτῆς βουλήσεως καὶ ἀνακτᾷ τὴν προπρωτικὴν αὐτῆς ἀγνότητα καὶ καθαρότητα, ἀλλὰ καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ πλήρης καὶ τελεία ἔνωσις μετὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ πιστοῦ δυναμένου νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ Παύλου «Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» (Γαλατ. β' 20). Μεγίστης σπουδαιότητος εἶναι ἡ ἐν προκειμένῳ συμβολὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος⁹⁴, δι' οὗ ὁ πιστὸς καθοδηγεῖται διὰ τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸ θεῖον ἀρχέτυπον πρὸς τὴν θέωσιν. «Ὁ δὲ (Παράκλητος) ὡσπερ ἥλιος κεκαθαρμένον ὄμμα παραλαβὼν δεῖξει σοι ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀοράτου. Ἐν δὲ τῷ μακαρίῳ τῆς εἰκόνης θεάματι τὸ ἄρρητον ὕψει τοῦ ἀρχετύπου κάλλος. Διὰ τούτου καρδιῶν ἀνάβασις, χειραγωγία τῶν ἀσθενούντων, τῶν προκοπόντων τελειώσις... Ἐντεῦθεν (ἀπὸ τοῦ φωτισμοῦ δηλονότι τοῦ Πνεύματος) μελλίντων πρόγνωσις, μυστηρίων σύνεσις, κεκρυμμένων κατάληψις, χαρισμάτων, διανομαί, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, ἡ μετὰ ἀγγέλων χορεία, ἡ ἀτελεύτητος εὐφροσύνη, ἡ ἐν Θεῷ διαμονή, ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις, τὸ ἀκρότατον τῶν ὀρεκτῶν Θεὸν γενέσθαι»⁹⁵.

Ἡ τελειώσις ἐν Χριστῷ καὶ ἡ θέωσις τοῦ μοναχοῦ βεβαίως ὁλοκληροῦνται μετὰ τὴν ἐκδημίαν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπίγειον ταύτην στρατείαν ἡ ἐν Χριστῷ τελειώσις πληροῖ τὸν πιστὸν ἀρήτου χαρᾶς καὶ μακα-

94. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, Περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος MPG 32,153 AB «Ἐπειδὴ δὲ διὰ δυνάμεως φωτιστικῆς τῷ κάλλει τῆς τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου ὄντος ἐναπειζόμενον καὶ δι' αὐτῆς ἀναγκάσθη ἐπὶ τὸ ὑπέρκαλλον τοῦ ἀρχετύπου θεάμα, αὐτοῦ ἀχωρίστως τὸ τῆς γνώσεως Πνεῦμα, τὴν ἐποπτικὴν τῆς εἰκόνης δύναμιν ἐν ἑαυτῷ παρεχόμενον τοῖς τῆς ἀληθείας φιλοθεάμοις, οὐκ ἐξῶθεν τὴν δεῖξιν ποιούμενον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ εἰσάγον πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν» Πρβλ. Αὐτόθι 32,132 «Διὰ Πνεύματος Ἁγίου ἡ εἰς Παράδεισον ἀποκατάστασις· ἡ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἄνοδος· ἡ εἰς υἰοθεσίαν ἐπίνοδος· ἡ παρρησία τοῦ καλεῖν ἑαυτὸν πατέρα τὸν Θεόν, κοινωνὸν γενέσθαι τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, τέκνον φωτὸς χρηματίζειν, δόξης αἰδίου μετέχειν καὶ ἀπαξιαπλῶς ἐν παντὶ πληρώματι εὐλογίας γενέσθαι ἐν τε τῷ αἰῶνι τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι»

95. Μ. Βασιλείου, Αὐτόθι 32, 109 Α Ὁ Μ. Βασίλειος προσδιορίζει τὴν θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ κατὰ Ἐυδνόμιον β' Μ.Ρ.Γ. 29,580 Β. Ὁ ἄνθρωπος γίνεται Θεὸς κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἰδιώματος (τῆς ἀρετῆς), ὄχι κατὰ τὴν ὁμοιότητα ἢ ταυτότητα τῆς οὐσίας.

ριότητας, ἦν ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ περιγράψῃ ὁ ἀνθρώπινος λόγος. «Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Γλυκύτητα μέλιτος πῶς ἀναγγέλω τοῖς ἀγνωστοῖς; Γεύσασθε καὶ ἴδετε. Ἀἴσθησις λόγου παντὸς ἐναργεστέρα πρὸς πεῖραν»⁹⁶. Ἀρρητος τῷ ὄντι εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀγαλλίασις, ἦν ἐπιφέρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πιστοῦ ἢ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἔνωσις καὶ ἥτις ἀποτελεῖ ἰσχυρότατον μέσον εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος πρὸς συνέχισιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐν Χριστῷ τελειώσεως. Διότι ἡ ψυχὴ ἡ γευθεῖσα τῶν θείων δωρεῶν καθίσταται πανίσχυρος μετατρέπουσα τὰς ὀδύνας τῆς παρουσίας ζωῆς εἰς χαρὰν καὶ εὐφροσύνην. «Ὅλως δὲ ἡ ψυχὴ, ἡ ἀπαξ προσδεθεῖσα τῷ πόνῳ τοῦ Κτίσαντος, καὶ τοῖς ἐκεῖ κάλλεσιν ἐνεθιμισμένη φαιδρύνεσθαι, τὸ περιχαρὲς αὐτῆς καὶ εὐθυμον ὑπὸ τῆς ποικίλης μεταπτώσεως τῶν σαρκικῶν παθημάτων οὐ μεταβαλεῖ· ἀλλὰ τὰ τοῖς ἄλλοις λυπηρὰ προσθήκην εὐφροσύνης ποιήσεται. Οἶος ἦν ὁ Ἀπόστολος εὐδοκῶν ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, καυχήματα ἑαυτοῦ τὰς ἐνδείας ποιούμενος· ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, ἐν διωγμοῖς καὶ στεναχωρίαις, ἐφ' οἷς ἄλλοι δυσανασχετοῦσι καὶ πρὸς τὸν βίον ἀπαγορεύουσιν, ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ἀγαλλώμενος»⁹⁷.

Ἡ δύναμις δι' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνατροπὴ τοῦ φυσικοῦ νόμου καὶ ἡ μετατροπὴ τῶν ἀφορμῶν τῆς λύπης εἰς αἰτίας χαρᾶς, εἶναι ἡ ἐν τῷ τελειωθέντι ἐν Χριστῷ ἐνοικοῦσα δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Τὸ «πάντοτε χαίρειν» προϋποθέτει τὴν καθολικὴν καὶ ὀλοκληρωτικὴν βίωσιν ὑπὸ τῆς πιστῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ. Ὡς χαρακτηριστικῶς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος «Ὁ δὲ προκαλεῖται (δηλ. ὁ Παῦλος) εἰς τὸ πάντοτε χαίρειν οὐχὶ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ τὸν οἶος αὐτὸς ἦν, οὐκέτι ζῶν ἐν σαρκί, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστόν, ὡς τῆς πρὸς τὸ ἀκρότατον τῶν ἀγαθῶν συναφείας»⁹⁸.

2. «Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς»⁹⁹. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη οὖσα τὸ κυριώτερον καὶ καθολικώτερον βίωμα τῆς πιστῆς ψυχῆς προϋποθέτει καὶ περιλαμβάνει τὴν βίωσιν πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. «Εἰδέναι μέντοι χρῆ, ὅτι τοῦτο ἐν μὲν ἔστι τὸ κατόρθωμα· δυνάμει δὲ πάσης ἐνεργητικὸν καὶ περιεκτικὸν ἔστιν ἐντολῆς. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶν ὁ Κύριος, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσει· καὶ πάλιν, ὅτι ἐν αὐταῖς ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται»¹⁰⁰. Διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ὁ πιστὸς ὁμοιοῦται πρὸς τὸν

96. Μ. Βασίλειου, Ὀμιλία προτρεπτικὴ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα, Μ.Ρ.Γ. 31 425 D/426 A.

97. Μ. Βασίλειου, Λόγος περὶ εὐχαριστίας. Μ.Ρ.Γ.31, 122 B

98. Αὐτόθι.

99. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν, ὅρος π 869 C

100. Ὅροι κατὰ πλάτος, β' 908D

Θεὸν τῆς ἀγάπης. Ὁλόκληρος ἡ ὑπαρξίς του ἀκτινοβολεῖ ἀγάπην πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις μάλιστα δὲ πρὸς τὸν συνάνθρωπὸν του, πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἀνταποκρίνεται εἰς βαθύτατον αἵτημα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. «Τίς οὖν οὐκ οἶδεν, ὅτι ἡμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος καὶ οὐχὶ μοναστικόν, οὐδὲ ἄγριον. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ χρῆζειν ἀλλήλων καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον»¹⁰¹. Αὐτῆς τῆς ἐμφύτου τάσεως τοῦ ἀνθρώπου τὴν τελειώσιν ἔθεσεν ὁ Κύριος ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῶν μαθητῶν Του. Ὁ χαρακτηριστικῶς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος: «ὦν οὖν αὐτὸς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν προλαβὼν τὰ σπέρματα, τούτων ἀκολούθως καὶ τοὺς καρποὺς ἐπιζητεῖ λέγων· Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ἡμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἐντολὴν διεγεῖραι βουλόμενος ἡμῶν τὴν ψυχὴν, ἀπόδειξιν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, οὐ σημεῖα καὶ δυνάμεις παραδόξους ἀπήτησεν (καίτοι καὶ τούτων ἐν Πνεύματι ἀγίῳ χαρισάμενος τὴν ἐνέργειαν)· ἀλλὰ τί φησιν; Ἐν τούτῳ γίνονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχετε ἐν ἀλλήλοις»¹⁰². Ὡς ὁ Κύριος ἀποτελεῖ τὸ ἰδεῶδες πρότυπον τῆς πρὸς τὸν Οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα ἀγάπης, οὕτω ἀποτελεῖ καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον. Αὐτὸς ὁ Κύριος προβάλλει τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ ἀγάπην, τὴν ἐκδηλωθεῖσαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας Αὐτόν¹⁰³. «Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς» (Ἰωάν. ιε' 12). Τὸ κορύφωμα τῆς ἀγάπης ταύτης εἶναι ἡ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου, ἣν δέον νὰ ἐμπνεύσῃ ὁ Ποιμὴν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ποιμαινομένους, ὥστε ἡ καθόλου πρὸς ἀλλήλους συμπεριφορὰ νὰ ρυθμίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀγάπης ταύτης. «Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν (Ρωμ. σ' 7, 9). Καὶ ἡμῖν δὲ αὐτὸ τοῦτο παραινεῖ ἐν τῷ εἰπεῖν· Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ. (Ἐφεσ. ε', 1,2)»¹⁰⁴,

Ε'. «Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΡΧΕΤΑΙ»¹⁰⁵.

1. «Γίνεσθε ἕτοιμοι»¹⁰⁶. Ὁ Μ. Βασίλειος καλεῖ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς καλῆς στρατείας νὰ ἔχουν συνεχῶς ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν των

101. Αὐτόθι, γ' 917 Α

102. Αὐτόθι.

103. Πρβλ. Αὐτόθι, γ' 917 C

104. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ροστ' 1200 BC.

105. Ἀρχὴ τῶν ἠθικῶν π' 869 C

106. Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, στ' 1149 Α.

πρὸς τὸ μέγα μήνυμα, δι' οὗ θὰ σημάνη τὸ τέρμα τῆς στρατείας καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κρίσεως, εἴτε τῆς καθολικῆς διὰ τῆς Δευτέρας τοῦ Χριστοῦ Παρουσίας, εἴτε τῆς ἀτομικῆς τοῦ μοναχοῦ διὰ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκδημίας. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου αὐτοῦ στρατείας δέον ὁ μοναχὸς νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην καὶ ἐπιφανῆ ἡμέραν. Ἐγρήγορσις καὶ ἀγρυπνία εἶναι τὰ σύμβολα τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα του διὰ νὰ εὐρεθῇ ἕτοιμος κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν. Ὁ μοναχὸς, ὡς χαρακτηριστικῶς παρατηρεῖ ὁ Μ. Βασίλειος, ἀποστολὴν ἔχει «τὸ ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας καὶ ὥρας γρηγορεῖν, καὶ ἐν τῇ τελειότητι τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἕτοιμον εἶναι, εἰδόντα, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖ, ὁ Κύριος ἔρχεται»¹⁰⁷. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπογραμμίζεται ἡ ιδιότης τῶν ποιμένων ὡς κηρύκων «τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπὶ καταλύσει τοῦ ἔχοντος τὸ κράτος τοῦ θανάτου ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ»¹⁰⁸. Δέον δηλονότι νὰ ἐμπνεύσῃ ὁ Ποιμὴν τὸν πόθον καὶ τὴν νοσταλγίαν εἰς τὸν ποιμαινόμενον τῆς ἐνώσεως μετὰ τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι «τὸ παραντίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται» (Β' Κορ. δ' 17)¹⁰⁹. Διὰ τῆς ἐσχατολογίας αὐτοῦ δύναται ὁ ἐμπνευσμένος Ποιμὴν νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ἐνδυναμώσῃ τὸν τυχόν καμπτόμενον ὑπὸ τῶν πειρασμῶν τοῦ βίου, ἀποκαλύπτων εἰς αὐτόν, τοῦτο μὲν τὸ βραχὺ τοῦ βίου καὶ τῆς ἀσκήσεως, τοῦτο δὲ τὴν ἐκ τῆς ἐμμονῆς ἢ μὴ εἰς τὸν ἀγῶνα ἐξαρτήσεως τῆς κατακτῆσεως ἢ τῆς ἀπωλείας τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἔτι δὲ νὰ συγκρατήσῃ τὸν κλονιζόμενον, ὑπενθυμίζων εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἀγῶνος καθιστᾷ τὸν μοναχὸν οὐ μόνον ἀποστάτην τῆς καλῆς στρατείας, ἀλλὰ καὶ σύμμαχον τοῦ ἀντιχρίστου. Εἶναι τῶ ὄντι ἀληθῆς τραγωδία ἡ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ ἐγκατάλειψις τῆς πορείας πρὸς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας ἄπειρος καὶ μέχρι σταυρικοῦ θανάτου ἐξεδηλώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἡ προσχώρησις εἰς τὴν παράταξιν τοῦ μισανθρώπου καὶ ἀντιχρίστου. Διὰ συγκλονιστικῶν λόγων περιγράφει ὁ Μ. Βασίλειος τὸ μέγεθος τῆς τοιαύτης τραγωδίας, ἀφοῦ προηγουμένως ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀπείρους πρὸς τὸν ἄνθρωπον εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. «Ὡν ἀπάντων ὅταν εἰς ἔννοιαν ἔλθω (ἴνα τὸ ἐμὸν πάθος ἐξείπω), εἰς φρίκην τινὰ καὶ ἔκστασιν φοβεράν καταπίπτω, μήποτε ἐξ ἀπροσεξίας τοῦ νοῦ, ἢ τῆς περὶ τὰ μάταια ἀσχολίας, τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἐκπεσὼν ὄνειδος γένομαι τῶ Χριστῶ. Ὁ γὰρ νῦν ἀπατῶν ἡμᾶς, καὶ διὰ τῶν κοσμικῶν δελεασμάτων λήθην ἐμποιεῖν ἡμῖν τοῦ εὐεργέτου μηχανῆ πάσῃ σπουδάζων, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐναλλόμενος ἡμῖν καὶ ἐπεμβαίνων, εἰς ὄνειδισμόν τότε προσοίσει τῶ Κυρίῳ τὴν ἡμετέραν καταφρόνησιν, καὶ ἐγκαυχῆσεται τῇ ἀπειθείᾳ καὶ ἀποστα-

107. Ἀρχὴ τῶν ἡθικῶν, π' 869C.

108. Αὐτόθι, 864 C

109. Ὅροι κατὰ πλάτος, κη' 989 C.

σίᾳ ἡμῶν· ὅς γε οὔτε κτίσας ἡμᾶς, οὔτε ἀποθανῶν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλ' ὅμως ἔσχεν ἡμᾶς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ ἐν τῇ ἀπειθείᾳ καὶ ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτό το ὄνειδος, τὸ κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ τοῦτο τὸ καύχημα τοῦ ἐχθροῦ, βαρύτερον ἐμοί, τῶν ἐν τῇ γεένῃ κολάσεων φαίνεται, τῷ ἐχθρῷ τοῦ Χριστοῦ ὕλην γενέσθαι καυχήματος καὶ ἀφορμὴν ἐπάρσεως κατ' αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἐγερθέντος»¹¹⁰.

2. «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς»¹¹¹. Ὁ ποιμὴν δέον νὰ ἐμπεδώσῃ παρὰ τῷ ποιμαιομένῳ τὴν πεποίθησιν, ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος ἀπαιτούμεναι θυσίαι εἶναι μηδαμινὰ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀσυλλήπτου ἐκτάσεως μακαριότητα, ἥτις ἀναμένει τοὺς μέχρι τέλους ἐμμένοντας εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν. Ἡ συνεπὴς βίωσις τοῦ σταυρικοῦ πάθους κατὰ τὸν βραχὺν ἐπίγειον βίον ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀτελεύτητον μακαριότητα τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνώσεως. «Ἄνοῦτως ἄρξῃ, οὕτω δὲ καὶ τελέσῃ, τὴν τεθλιμμένην ὀδύσασα ὁδὸν ἐν τῷ βραχεῖ σου χρόνῳ τῆς ἀσκήσεως, Θεοῦ χάριτι εἰσελεύσῃ ἐν φαιδρότητι λαμπάδος τῆς ψυχῆς, Χριστῷ συναγαλλόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»¹¹².

3. «Μνημονεύειν τῶν ἐσχάτων πάντοτε»¹¹³. Διὰ τῆς προτροπῆς ταύτης ὁ Μ. Βασίλειος καλεῖ τοὺς μοναχοὺς τοῦτο μὲν εἰς τὴν θεώρησιν τῆς καθόλου ἀσκήσεως τῶν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐσχάτων, τοῦτο δὲ εἰς συνεχῆ προσήλωσιν ἐν ἀγία ἀναμονῇ τῆς ἐπιφανοῦς ἡμέρας τῆς Δευτέρας τοῦ Χριστοῦ παρουσίας. Εἶναι τῷ ὄντι ἀνεκτιμῆτου ψυχολογικῆς ἀξίας ἡ ὑπὸ τοῦ ποιμένου καθοδήγησις τοῦ δοκιμαζομένου ἐκ τῶν θλίψεων τῆς παρουσίας ζωῆς εἰς ἐντρυφήσιν καὶ πρόγευσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ· «Ὡσπερ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς τὰ ὄμματα, τῶν ἄγαν λαμπρῶν τὰς ὄψεις ἀπάγοντες, ἐν ἄνθεσι καὶ πόαις προσαναπαύουσιν· οὕτω χρῆ καὶ τὴν ψυχὴν μὴ συνεχῶς καταβλέπειν τὸ λυπηρόν, μηδὲ τοῖς παροῦσιν ἀνιαροῖς προσκεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ὄντως ἀγαθῶν περιάγειν αὐτῆς τὸ ὄμμα. Οὕτω κατορθωθήσεται σοι τὸ πάντοτε χαίρειν· ἐὰν ὁ μὲν βίος σοι αἰεὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀποβλέπῃ, ἡ δὲ ἐλπὶς τῆς ἀντιδόσεως κουφίζῃ τοῦ βίου τὰ λυπηρά.»¹¹⁴ Ὁ Ποιμὴν δέον νὰ κατευθύνῃ τὰ βλέμματα τοῦ φέροντος τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ποιμαιομένου πρὸς τὰ ἔσχατα, πρὸς τὸν θρίαμβον καὶ τὴν Ἀνάστασιν, ἥτις ἀναμένει τοὺς ἀκολουθοῦντας τὸν Ἰησοῦν. Οὕτω ὁ Μ. Βασίλειος καλεῖ τὸν μοναχὸν νὰ φέ-

110. Αὐτόθι β' 916 AC

111. Ρωμ. η' 18 Πρβ. "Ὅροι κατὰ πλάτος, κη' 989 C.

112. Μ. Βασιλείου, Λόγος ἀσκητικὸς καὶ παραίνεσις περὶ ἀποταγῆς βίου καὶ τελειώσεως πνευματικῆς. Μ.Ρ.Γ. 31,648 C.

113. Μ. Βασιλείου, Λόγος περὶ ἀσκήσεως, πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχὸν Μ.Ρ.Γ. 31,649A

114. Μ. Βασιλείου, Λόγος περὶ εὐχαριστίας Μ.Ρ.Γ. 31,236 BC.

ρη τὸν σταυρόν, «πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὸν ὑπὲρ σου ἐν τούτοις γενόμενον Χριστόν, εἰδώς, ὅτι διὰ τὸν Χριστόν ἐν τούτοις γενέσθαι σε δεῖ, καὶ νικήσεις ἐν τούτοις· Νικητῆ γὰρ ἀκολουθεῖς βασιλεῖ τῆς νίκης αὐτοῦ βουλομένῳ σε γενέσθαι κοινωνόν»¹¹⁵ Ὁ θάνατος εἶναι τὸ τέρμα τῶν ἀσκήσεων καὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν δοκιμασιῶν ἀλλ' καὶ ἡ ἐνδοξος ἀπαρχὴ τοῦ θριάμβου καὶ τῶν στεφάνων. «Οὐδὲ γὰρ ἀποθανὼν ἠττήθης, ἀλλὰ τότε δὴ καὶ τελεώτατα ἐνίκησας, ἄχρι τέλους ἄτρεπτον φυλάξας τὴν ἀλήθειαν σεαυτῷ, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παρρησίαν ἀμετακίνητον σχῶν. Καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου μὲν πρὸς αἰώνιον ὀδεύσεις ζωὴν, ἀπὸ δὲ τῆς παρὰ ἀνθρώποις ἀτιμίας ἐπὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἐν κόσμῳ θλίψεων καὶ κολάσεων ἐπὶ τὰς αἰώνιους ἀναπαύσεις τὰς σὺν ἀγγέλοις. Γῆ σε πολίτην οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλ' οὐρανὸς ὑποδέχεται, κόσμος ἐδίωξεν, ἀλλὰ βαστάσουσιν ἄγγελοι παραστήσαι σε Χριστῷ καὶ φίλος κληθήσῃ, καὶ τὸν ποθεινότατον ἔπαινον ἀκούσεις· Εὖ δοῦλε, ἀγαθὲ καὶ πιστέ, στρατιῶτα γενναῖε καὶ μιμητὰ τοῦ Δεσπότου, βασιλέως ἀκόλουθε, ἐγὼ σε τοῖς ἐμοῖς ἀμείψομαι δώροις»¹¹⁶.

Ἄλλὰ τις λόγος ἀνθρώπινος εἶναι δυνατὸν νὰ περιγράψῃ τὰ δῶρα ταῦτα, καὶ ποῖα ἀνθρωπίνη σκέψις εἶναι δυνατὸν νὰ συλλάβῃ καὶ ἐκφράσῃ, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Α' Κορ. β, 9)

Ἐὰν ὅμως ἡ πληρότης καὶ ἡ οὐσία τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ διαφεύγῃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἐν εἶναι βέβαιον δι' ὅσους ἤσαν τὸν σταυρόν αὐτῶν καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐβίωσαν τὸ ἀπολυτρωτικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ ἐγένοντο μιμηταὶ τοῦ Χριστοῦ, ἡ μετ' αὐτοῦ ἔνωσις καὶ δι' αὐτοῦ μετὰ τοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ἀπεράντῳ μακαριότητι τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἔνθα «στέφανοι δικαιοσύνης, αἰώνιοι σκηναί, ζωὴ ἀτελεύτητος, χαρὰ ἀνεκλάλητος, μονὴ ἀκατάλυτος παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ ἐν οὐρανοῖς ἀληθινῷ Θεῷ· ἐμφανισμὸς προσώπου πρὸς πρόσωπον· μετὰ ἀγγέλων χορεῖαι, μετὰ πατέρων, μετὰ πατριαρχῶν, μετὰ προφητῶν, μετὰ ἀποστόλων, καὶ μαρτύρων, καὶ ὁμολογητῶν, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῶ εὐαρεστησάντων, μεθ' ὧν εὐρεθῆναι σπουδάσωμεν χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν»¹¹⁷

115. Μ. Βασιλείου, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις Μ.Ρ.Γ. 31,624 Α

116. Α3760.

117. Μ. Βασιλείου, Λόγος περὶ ἀσκήσεως, πῶς δεῖ κοσμεῖσθαι τὸν μοναχόν. Μ.Ρ.Γ. 31, 652 CD.